

Davor Krsnik

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

dkrsnik@ffzg.hr

O rezultativosti glagolske prefiksacije u hrvatskome jeziku na primjeru dviju konstrukcija s tematski ograničenim argumentima

U radu se opisuju dvije konstrukcije u hrvatskome jeziku. Jedna je obilježena objektima koji označavaju odsječke vremena, a druga objektima koji označavaju intrinzična obilježja subjekta koja se glagolskom radnjom odstranjuju. Podloga opisa dviju konstrukcija nalazi se u slavističkoj temi odnosa prefiksacije i rezultativosti. Glagolsku prefiksaciju među slavistima uvriježeno je smatrati čimbenikom rijetkosti, pa čak i izostanka pridjeva u funkciji rezultativnih sekundarnih predikata u slavenskim jezicima. Autori koji predstavljaju to gledište prefikse određuju kao semantički primarne predikatne elemente koji s glagolima čine složene predikate utoliko što determiniraju njihovo kauzativno i rezultativno značenje. Na primjeru dviju konstrukcija pokazujemo da prefiksi nisu semantički primarni predikatni elementi. Prefiksacija je tek epifenomen složenijeg pozadinskog procesa. Da bismo objasnili potonji proces, služimo se teorijskim okvirom konstrukcijske gramatike.

1. Uvod

U engleskome jeziku postoje dvije formalno bliske konstrukcije s fraznim glagolima i glagolskom česticom *away*.¹ Premda istovjetne sintaktičke strukture, konstrukcije počivaju na različitim značenjima. Prva pripada *obitelji rezultativnih konstrukcija* (Goldberg i Jackendoff 2004) i pretpostavlja odstranjenje obilježja ili

1 Dehe *et al.* (2002: 3) objašnjavaju da su konstrukcije s fraznim glagolima i glagolskim česticama takve da su glagoli u njima *homonimni* s običnim glagolima, dočim su glagolske čestice u njima *homonimne* s prijedlozima, odnosno s prilozima u slučaju glagolske čestice *away*. Dehe *et al.* (*ibid.* 3) bilježe da su glagolske čestice takve naravi da demonstriraju različita sintaktička i semantička obilježja koja sugeriraju *bliski odnos* s glagolom. Prvo je obilježje da s glagolom nerijetko oblikuju osobite idiomatske izraze s holističkim značenjem, npr. *hold up* može značiti 'orobiti', usp. *to hold up a bank* 'orobiti banku'. Drugo je karakteristično obilježje da se mogu ostvarivati na položaju između glagola i objekta, npr. *wipe the car down* nasuprot *wipe down the car* 'obrisati auto'. Karakteristično je također i da prilikom poimeničenja glagol i glagolska čestica nerijetko čine nerazdvojnju cjelinu, npr. *coil the rope up* → *?coiling of the rope up* nasuprot *coiling up the rope* 'namatanje užeta'.

stanja koje biva inherentnim dijelom agensa, npr. *wrinkles* ‘bore’ u *Sleep your wrinkles away* ‘Odspravajte svoje bore’ (Levin i Rappaport 1995: 37). Druga konstrukcija karakteristična je pak po objektima koji označavaju odsječke vremena utrošene na glagolsku radnju, npr. izraz *the afternoon* ‘poslijepodne’ u rečenici *Bill slept the afternoon away* ‘Bill je odspavao poslijepodne’ (Jackendoff 1997: 534). Rezultativnu varijantu konstrukcije s glagolskom česticom *away* opisale su Levin i Rappaport (1995), a Jackendoff (1997) je opisao konstrukciju s objektima koji označavaju vrijeme ili vremenske odsječke nazvavši ju *time-away construction*.

U hrvatskome jeziku nalazimo okvirne ekvivalente dviju engleskih konstrukcija. Umjesto glagolskim česticama u hrvatskome jeziku oprimjeruju se prefiksacijom prilikom integracije konstrukcijâ s uglavnom neprijelaznim glagolima, npr. *gladovati* → *odgladovati dug* ili pak *šmrcati* → *odšmrcati noć*. Opis dviju konstrukcija u hrvatskome jeziku važan je za još uvijek nerazriješenu temu prefiksacije i rezultativnosti u slavenskim jezicima.

Među autorima koji zaključuju da je prefiksacija u slavenskim jezicima osnovni razlog izostajanja ili pak rijetkosti pridjeva u funkciji rezultativnih sekundarnih predikata mogu se navesti Spencer i Zaretskaya (1998), Strigin i Demijanow (2004), Svenonius (2004) i Žaucer (2012).² Po njihovu shvaćanju rezultativnost se u slavenskim jezicima izriče prefiksima koji s glagolima čine složene predikate.³ U okviru takvih složenih predikata prefiksi se ostvaruju kao *semantički primarni predikatni elementi* (*core predicators*). Takav su opis među prvima predložili Spencer i Zaretskaya (1998: 2) pozivajući se pritom na rezultativnu konstrukciju u germanskim jezicima, usp. (1a–b).

- (1) a. *She painted the door*_i *green*_i. ‘Obojila je vrata zelenima.’
 b. *The river*_i *froze into a block of ice*_i. ‘Rijeka se smrzнула u blok leda.’

Spencer i Zaretskaya (*ibid.* 2) bilježe da je specifično obilježje rezultativne konstrukcije da sekundarni predikati s glagolskim predikatom oblikuju složeni predikat. Taj složeni predikat iskazuje se ili o objektu ili o subjektu ovisno o tome s kojim se od njih sekundarni predikat nalazi u kontrolnom odnosu. U gornjim primjerima kontrolni odnos naznačen je indeksima, što je notacija koju je prvotno predložio Williams (1980). Dakle, u primjeru (1a) rezultativni sekundarni predikat *green* ‘zelen’ nalazi se pod kontrolom objekta *the door* ‘vrata’, dočim se u primjeru (1b) rezultativni sekundarni predikat *a block of ice* ‘blok leda’ nalazi pod kontrolom subjekta

2 Rezultativne sekundarne predikate uvriježeno je odjeljivati od deskriptivnih sekundarnih predikata koji opisuju zatečeno stanje ili obilježje referenta u vremenskom okviru relevantne glagolske radnje. Tako primjerice pridjev *sirovu* u rečenici *Pojeo je ribui sirovui* dolazi u funkciji deskriptiva pripisujući se referentu objekta. (*Deskriptiv* kao termin nasuprot engleskome terminu *depictive* predložio je Marković 2009: 222).

3 Takvo određenje odstupa od uvriježenog shvaćanja složenih predikata. Pod složenim predikatima uvriježeno je misliti takve cjeline u kojoj se dva predikatna elementa ostvaruju kao jedinstvena sintaktička jedinica koja čini jezgru jednorečenične sintaktičke strukture (Butt 2010: 49). Elementi složenoga predikata pritom su dva glagola, primjerice suznačan glagol i njegov glagolski komplement tipa *namjeravati reći*, ili pak glagol i predikatno ime koje se ostvaruje kao njegova obvezna dopuna, npr. *postati neoprezan*.

river ‘rijeka’. U flektivnim jezicima kontrolni odnos tipično se obilježava odnosom sročnosti između kontrolora i predikatnog elementa. Značenjski pak gledano kontrolni odnos u rezultativnoj konstrukciji podrazumijeva odnos predikacije, odnosno pripisivanja obilježja ili stanja referentu kontrolora posredstvom sekundarnog predikata.

Kada govore o složenim predikatima, Spencer i Zaretskaya (1998: 2) pretpostavljaju dakle cjelinu s dvama predikatnim elementima u kojoj glagolski predikat označava nekakvu radnju ili postignuće, dočim sekundarni predikat označava konačni rezultat ili promjenu stanja kroz koju je određen referent prošao. Spencer i Zaretskaya (*ibid.* 4) bilježe da u ruskome jeziku postoji *velik podskup leksema* koji se oblikuju prefiksacijom, a podudaraju se sa složenim predikatima u rezultativnoj konstrukciji.

Važna poveznica među dvjema strukturama pritom su konstrukcije s fraznim glagolima i glagolskim česticama kojima se nerijetko može izreći promjena stanja referenta, npr. *wear out* ‘izmoriti (se), iznositi <što> do kraja’, *bring up* ‘odgojiti’ ili *water down* ‘razvodniti, ublažiti’. Spencer i Zaretskaya (*ibid.* 4) pišu da glagolske čestice u takvim strukturama same po sebi ne nose neko specifično značenje, no u sinergiji s glagolom imaju funkciju predikata koji denotira promjenu stanja referenta. Primjerice, kada bismo iz strukture *wear out* ispustili glagolsku česticu *out*, dobili bismo glagol *wear* sa značenjem ‘nositi’. Ispuštanjem glagolske čestice lišili bismo glagolsku radnju kauzativno–rezultativnog poddogađaja koji pretpostavlja scenarij pretvorbe, odnosno promjene stanja referenta. Spencer i Zaretskaya smatraju da su prefiksi u slavenskim jezicima usporedivi s glagolskim česticama kada se razmatra izricanje kauzativno–rezultativnih poddogađaja.

Termin *prefiks* Marković (2012: 57) definira kao afiks koji se pričvršćuje s lijeve strane baze ili osnove riječi. Postupak pričvršćivanja pritom se naziva *prefiksacija*, dočim je glagol kojem je prefiks tako pričvršćen *prefiguriran*. Babić (2002: 537) objašnjava da prefiks najčešće dovodi do modifikacije značenja glagola kojemu se pričvršćuje, no primjećuje da prefigurirani oblici na leksičkoj razini mogu biti višeznačni, pa prepoznavanje njihova značenja ovisi o situaciji uporabe glagola. Ta činjenica važna je za naše izlaganje (vidi raspravu uz primjere (16a), (17a–b) te osobito (36) i (37)). Barić *et al.* (1997: 379) uočavaju da prefigurirani glagoli redovno imaju tvorbenu značenje koje odgovara temeljnom, a to će reći prostornom značenju adekvatnih prijedloga, npr. *izbaciti iz kuće*, *odmaknuti se od stola*. To je važno za pažanje za naš rad zato što će se prostorno značenje relevantnih prefikasa pokazati važnim elementom značenja dviju konstrukcija kojima se bavimo. Što se tiče kauzativno–rezultativnog značenja, Silić i Pranjko (2005: 148–149) uočavaju da se ono može izražavati različitim prefiksima, npr. *razdijeliti*, *preurediti*, *proširiti*. Problem je, međutim, što relevantno značenje opisuju na primjeru *leksičkih kauzativa* (Goldberg 1995), odnosno glagola koji elaboriraju rezultativnu konstrukciju na temelju inherentnog leksičkog značenja. Primjerice, glagol *širiti* znači ‘činiti <koga/što> širokim’. Prefiksacijom se označava svršenost i teličnost radnje glagola *širiti*,

ali nije jasno na koji način prefiks u ovom slučaju doprinosi kauzativno–rezultativnom značenju izvedenice *proširiti* (za raspravu vidi pogl. 2.5.).

Spencer i Zaretskaya (*ibid.* 4) polaze od toga da se određeni prefigirani glagoli u ruskome jeziku podudaraju s rezultativnim varijantama konstrukcija s fraznim glagolima i glagolskim česticama u engleskome jeziku. Njihov je osnovni primjer izraz *vyteret' stol* 'istrljati stol' koji se podudara s engleskim izrazom *wipe down the table*, pri čemu prefiks *vy-* 'iz-' po njihovu shvaćanju stvari označava »primarni predikat promjene stanja« u složenom predikatu *vyteret* 'istrljati'. Glagol *teret* 'trljati' u složenom predikatu *vyteret* dolazi kao subordinirani predikatni element (*subordinate predicator*). Subordinacija ovdje pretpostavlja da je značenje glagola podvedeno pod složeniju pojmovnu strukturu koja nadilazi inherentna leksička obilježja toga glagola. Utoliko se taj proces i naziva *leksičkom subordinacijom* (vidi detaljnije u pogl. 2.3.).

Opisom dviju polazišnih konstrukcija, rezultativne konstrukcije odstranjenja i konstrukcije s objektima koji označavaju odsječke vremena, pokazat ćemo da se prefiksi u spojevima s glagolima ne mogu tumačiti kao semantički primarni predikatni elementi. Prefiksacija jest nužan, ali ne i dovoljan čimbenik inovativne integracije glagola sa specifičnom argumentnom strukturom i njezinim tematskim ograničenjima. Kako bismo to pokazali, oslonit ćemo se na teoriju i metodu konstrukcijske gramatike. Oslonit ćemo se na model integracije glagolâ i konstrukcijâ koji je uvela Goldberg (1995), a korpusnu građu obrađivat ćemo prema modelu privlačnosti (*attraction*) i pouzdanosti (*reliance*) koji su uveli Schmid i Küchenhoff (2013). Korpusnu građu crpimo iz *Hrvatskog mrežnog korpusa (hrWaC)*, inačica v2.2 (2014), a rjeđe se oslanjamo i na primjere s interneta. Rad je podijeljen na dvije tematske cjeline. U prvoj cjelini (pogl. 2.) bavimo se rezultativnom konstrukcijom odstranjenja, dočim u drugoj cjelini (pogl. 3) opisujemo konstrukciju s objektima koji označavaju odsječke vremena.

2. Rezultativna konstrukcija odstranjenja

2.1. Opća obilježja konstrukcije

Rezultativna konstrukcija u engleskome jeziku detaljno je opisana (v. npr. Goldberg (1991), Winkler (1997), Rappaport i Levin (2001), Boas (2003), Goldberg i Jackendoff (2004)) iako se pod rezultativnom konstrukcijom običava opisivati prijelazna varijanta s pojmovnom strukturom 'X UZROKUJE DA Y POSTANE Z'. Varijabla Z označava rezultativ ili rezultativni sekundarni predikat. Rezultativi se tipično izražavaju pridjevima, usp. *flat* 'ravan' (2a), ili prijedložno–padežnim spojevima, usp. *into pieces* 'u komade' (2b).

(2) a. *Herman hammered the metal flat*. 'Herman je iščekićao metal ravnim.'

b. *Bill broke the bathtub into pieces*. 'Bill je razbio kadu u komade.'

U objema rečenicama agentivni subjekt provedbom karakteristične glagolske radnje biva uzrokom pretvorbe ili promjene stanja referenta objekta, odnosno pacijensa. U (2a) referent objekta čekićanjem biva učinjen ravnim, dočim u (2b) razbijanjem biva raskomadani.

Osim prijelazne varijante rezultativne konstrukcije postoje i druge. Goldberg i Jackendoff (2004: 535) govore o *obitelji* konstrukcija kojima se izražava rezultativnost. Osim prijelazne varijante, postoji i neprijelazna, usp. primjer (1b) s glagolom *freeze* ‘smrznuti se’. Goldberg i Jackendoff (*ibid.* 536) opisuju također i dva tipa prijelazne rezultativne konstrukcije. Prvom tipu pripadaju primjeri u kojima se konstrukcija integrira s glagolima koji sami odabiru svoje objekte, usp. glagol *hammer* ‘čekićati’ i objekt *the metal* ‘metal’ (2a) ili glagol *break* ‘razbiti’ i objekt *the bathtub* ‘kada’ (2b). Drugi tip čine primjeri gdje konstrukcija prilikom integracije s glagolom uvodi objekte koji ne pripadaju argumentnoj strukturi glagola, usp. *the pub* ‘krčma’ (3a) i *us* ‘nas’ (3b) prema Goldberg i Jackendoff (*ibid.* 536).⁴

(3) a. *They drank the pub dry.* ‘Propili su cijelu krčmu.’

b. *The professor talked us into a stupor.* ‘Pali smo u stupor od profesorova govora.’

Iako je glagol *drink* ‘piti’ prijelazan, izvan integracije s rezultativnom konstrukcijom ne bi se mogao povezati s objektom *the pub* ‘krčma’. Iskaz **They drank the pub* bez rezultativa nije smislen, odnosno cjelovit. Glagol *talk* ‘govoriti’ neprijelazan je i nekauzativan glagol. Objekt *us* ‘nas’ u rečenici (3b) ishod je integracije glagola *talk* s rezultativnom konstrukcijom. Iskaz **The professor talked us* nije gramatičan.

Primjer s glagolom *talk* ‘govoriti’ posebno je zanimljiv iz perspektive našega rada. Glagol *talk* pripada neergativnim glagolima. Neergativnima se nazivaju neprijelazni glagoli s jednim argumentom koji je aktivan, agentivan, vršitelj radnje npr. *šetati*, *vikati*, *smijati se* (Marković 2012: 229). Levin i Rappaport (1995: 35–37) opisale su tri podtipa rezultativne konstrukcije s neergativnim glagolima. Prvom podtipu pripadaju rezultativi s takozvanim lažnim povratnim objektima (*fake reflexive objects*), usp. *herself* ‘sebe’ (4) prema Levin i Rappaport (*ibid.* 35).

(4) *Dora shouted herself hoarse.* ‘Dora se izvikala do promuklosti.’

S drugim tipom podudara se gornji primjer (3b) s glagolom *talk* ‘govoriti’. Dakle, radi se o primjerima tranzitivizacije i kauzativizacije neergativnih glagola gdje objekti nisu ograničeni na povratne zamjenice, usp. *him* ‘ga’ u *the dog barked him*

4 Pod *argumentnom strukturom* glagola mislimo na argumente koji uvjetuju predikatnost glagola. Primjerice, glagol *staviti* ovisi o trima argumentima, o subjektu, izravnom objektu i mjesnom adverbijalu. Ako bilo koji od njih izostane, iskaz s glagolom ostaje krnj, npr. **Eugen je stavio jabuku*. S argumentnom strukturom tijesno je povezana pojmovna struktura. *Klase glagola* u ovome radu definiramo prema podudarnosti njihove argumentne i pojmovne strukture. Primjerice, glagoli odstranjenja tipa *izbaciti*, *izgurati*, *iznijeti* i *iscijediti* dijele pojmovnu strukturu X UZROKUJE DA SE Y PREMJEŠTI_{NA MJESTO/U SMJERU} Z i argumentnu strukturu koja pretpostavlja subjekt, izravni objekt i mjesni adverbijal.

awake ‘pas ga je probudio lavežom’ s neergativnim glagolom *bark* ‘lajati’ (Levin i Rappaport *ibid.* 36).

Trećem podtipu pripada konstrukcija s glagolskom česticom *away*. Konstrukcija posjeduje dva karakteristična obilježja. Prvo je obilježje da na postglagolskom položaju uvodi argument koji ne pripada argumentnoj strukturi glagola, a drugo da taj argument označava obilježje ili stanje intrinzično referentu subjekta, npr. *pounds* ‘kilogrami’ (5a) (Jackendoff 1997: 500) te *compliment* ‘kompliment’ (5b) (Goldberg 1995: 10).

(5) a. *Diet those pounds away!* ‘Odgladujte taj višak kilograma.’

b. *My father frowned away the compliment (...)*. ‘Otac je odmrgodio kompliment.’

Glagol *diet* ‘mršavjeti’ neprijelazan je podjednako kao i glagol *frown* ‘mrgoditi se’. Nijedan nije kauzativan, a opet u rečenicama (5a–b) označavaju kauzativnost. Glagol *diet* u (5a) znači ‘gladovanjem odstraniti višak kilograma’, dok glagol *frown* u (5b) znači ‘mrgođenjem odbiti kompliment’.⁵

Isto uočavamo i u hrvatskome jeziku samo umjesto glagolske čestice *away* konstrukciju oprimjeruju specifični prefiksi, npr. prefiks *od-* u rečenicama (6a) *odspavati kilograme* i (6b) *odspavati pijanstvo*. Kao i u engleskome jeziku, integracija glagola s konstrukcijom nerijetko u cijelosti mijenja njegovu argumentnu strukturu i značenje. Glagol *odspavati* neprijelazan je i nekauzativan glagol s osnovnim značenjem ‘provesti određeno vrijeme spavajući’ (*Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika* 2015: 934). No u primjerima (6a–b) znači ‘prouzročiti odstranjenje <čega> spavanjem’.

(6) a. *U ovoj dijeti doslovno odspavate kilograme (...)*. (broj1.hr, hrWaC)

b. (...) *srušio se na krevet da odspava pijanstvo*. (blog.hr, hrWaC)

Četiri su osnovna obilježja ovoga podtipa rezultativne konstrukcije u hrvatskome jeziku. Prvo, izriče se prefiksacijom. Drugo, dovodi do tranzitivizacije i/ili kauzativizacije glagola. Treće, što neposredno slijedi iz drugog obilježja, pretpostavlja učinak na objektu takve naravi da se referent objekta glagolskom radnjom na neki način iscrpljuje. U kontekstu primjera (6a) agens se uporabom sedativa održava u stanju sna u kojemu ne jede, što za posljedicu ima gubitak kilograma.⁶ Učinak na objektu podrazumijeva da objekt ima ulogu pacijensa. Četvrto obilježje

5 Levin i Rappaport (1995: 36) navode još i konstrukciju s glagolskom česticom *out* koja u odnosu s objektima koji označavaju intrinzična obilježja referenata izriče augmentativnost ili pretjeranost radnje (Silić i Pranjko-
vić 2005: 57), npr. *Sylvester cried his eyes out* dosl. ‘Silvestar je isplakao oči’ ili *Harold jogged his heart out* dosl. ‘Harold je istrčao srce’. U hrvatskome jeziku funkciju objekta u takvim konstrukcijama najčešće ostvaruje pojam *duša*, npr. *isplakati/istrčati/isplesati dušu*, dakle, ‘plakati, trčati ili plesati u toj mjeri da se duša iscrpi’.

6 Navodimo cjelovitu rečenicu i njezin kontekst: *Dijeta uspavane ljepotice. Princip dijete je jednostavan – ako niste budni, nećete jesti. U ovoj dijeti doslovno odspavate kilograme pod snažnim sedativima nekoliko dana. Navodno je Elvis bio veliki pobornik ove dijete*. (broj1.hr, hrWaC)

odnosi se na intencionalnost agensa. To podrazumijeva da agens provodi specifičnu radnju da bi postignuo specifičan rezultat. Agens se u okviru rečenica (6a–b) služi spavanjem da bi postignuo odstranjenje kilograma, odnosno odstranjenje stanja pijanstva.

2.2. Rezultativnost i prefiksacija

Prije nego što se posvetimo opisu konstrukcije treba predstaviti teorijsko područje kojemu bi ishodi toga opisa mogli biti relevantni. Marković (2009: 221) primjećuje da u jezikoslovlju prevladava stav da rezultativnih sekundarnih predikata u slavenskim jezicima nema, odnosno da se izražavaju drugim jezičnim sredstvima. Što se tiče tih drugih jezičnih sredstava, Šarić (2008) je objasnila da se rezultativnost u hrvatskome jeziku na razini jednostavne rečenice može izražavati prefiksacijom, npr. *is-piti čašu* u značenju ‘pijenjem učiniti čašu praznom’, deadjektivnim prilozima, npr. prilogom *natanko* u spoju *narezati kruh natanko*, prijedložno–padežnim izrazima, npr. spojem prijedloga *do* s genitivom, usp. *vikati do promuklosti*. Osim tima načinima rezultativnost se u hrvatskome jeziku može izražavati i pridjevima u funkciji rezultativnih sekundarnih predikata. Šarić (*ibid.* 28) bilježi da se pridjevi obično ne pojavljuju u rezultativnoj konstrukciji premda se *povremeno* može naići na primjere s njima. Presudno je pritom da Šarić razmatra samo primjere sročnosti pridjeva s kontrolorom, usp. (7).

(7) *Natočim si čašu_i punu_i*, (Šarić *ibid.* 28).

U primjeru (7) pridjevski oblik *punu* u funkciji rezultativnog sekundarnog predikata nalazi se u odnosu kontrole s referentom objekta *čašu*, što se odražava njihovom sročnošću tako što oba oblika dolaze u akuzativu. Odmah treba primijetiti da takvi primjeri doista jesu rijetki u hrvatskome jeziku. Međutim, Marković (2008) je predstavio drugačije gledište uočivši da se u hrvatskome jeziku u funkciji rezultativnih sekundarnih predikata mogu ostvariti pridjevi i imenice u instrumentalu.⁷ Važni su pritom rezultati ankete koju Marković provodi. U anketi se od ispitanika tražilo da odrede razliku među primjerima sekundarnih predikata u odnosu sročnosti s kontrolorom i onima obilježenima instrumentalom, usp. (8a–b) i (9a–b) (Marković *ibid.* 225). Ispitanici su u oblicima u instrumentalu prepoznavali značenje posljedice, cilja ili namjere, no takvo značenje sročnim sekundarnim predikatima nisu pripisivali.

(8) a. *Iskovao je sablju_i oštru_i*.
b. *Iskovao je sablju_i oštrom_i*.

7 Radi se o instrumentalu koji Marković dovodi u vezu s instrumentalom osnovne osobine (Ivić 1954) premda je tijesno povezan s predikatnim instrumentalom, pa se o njemu može i govoriti kao o predikatnom instrumentalu u širem smislu (Mrázek 1962: 347) ili o slobodnom predikatnom instrumentalu (Zett–Tesche 1977: 109).

- (9) a. *Odgojio je sina_i poštenjaka_i.*
 b. *Odgojio je sina_i poštenjakom_i.*

Iako se Marković (2008) u radu velikim dijelom oslanja na konstruirane primjere, odmah treba napomenuti da se primjeri bliski onima koje konstruirala lako mogu naći u suvremenome hrvatskom jeziku, usp. (10a–b).

- (10) a. *Očevidac i bravarski mislilac odgojili ga svojim klonom.* (vecernji.hr, hrWaC)
 b. *Zadaća je te odjeće da se omladina odgoji osjetljivom za najmanje porive spolnoga nagona (...).* (ivanmerz.hr, hrWaC)

Živa uporaba rezultativnog instrumentala potvrđuje Markovićeva (2008) polazišta. Ostaje tek odrediti, kako i sâm Marković (*ibid.* 242) primjećuje, u kojoj je mjeri ta uporaba prisutna u jeziku te što bi moglo utjecati na njezinu produktivnost. Odatle onda i dolazimo do namjere ovoga rada i proučavanja prefiksacije.

Već smo istaknuli da slavisti običavaju prefiksaciju smatrati osnovnim razlogom izostanka ili rijetkosti rezultativnih sekundarnih predikata u slavenskim jezicima (vidi pogl. 1). Spencer i Zaretskaya (1998: 3) tako inzistiraju da se rezultativnost u ruskome jeziku može izražavati samo prefiksacijom. Niže navodimo jedan od primjera kojim obrazlažu to gledište (11).

- (11) *Ona ispisala svoju ručku.*
 ona iz–pisati–PERF.3sg. svoj–ACC. olovka–ACC.
 ‘Ispisala je svoju olovku.’

U hrvatskome jeziku imamo uobičajenu sintagmu *iznositi cipele*. U njoj prefiks *iz–* uvodi glagolskovidsko značenje totivnosti koje podrazumijeva da je radnja provedena u cijelosti – od početka do kraja (Silić i Pranjeković 2005: 58). Prefiks *iz–* u prednji plan iznosi dovršenje glagolske radnje, odnosno nemogućnost njezine daljnje provedbe u odnosu na objekt *cipele*. Totivnošću uvedenom prefiksom *iz–* stvara se presupozicija o stanju objekta. Cipele više nisu nosive, odnosno nošenje cipela prouzročilo je njihovu iznošenost. Isto tumačenje vrijedi i za sintagmu *ispisati olovku*. Totivnošću uvedenom prefiksacijom predočava se stanje referenta objekta prouzročeno radnjom pisanja. Pisanje olovkom uzrokuje ispisanoost olovke. Razlika je pritom samo u tome što se olovka ne nalazi u tipičnom odnosu s radnjom pisanja. Olovka je instrument radnje, a ne predmet nad kojim se radnja provodi, koji se radnjom mijenja. Kada bismo iz sintagme *iznositi cipele* odstranili prefiks, ostala bi smisljena, usp. *nositi cipele*. No sintagma *ispisati olovku* ne dopušta podjednaku preinaku, usp. **pisati olovku*. Tu prefiksacija naočigled mijenja argumentnu strukturu glagola *pisati*.

Kako bi razradili svoje polazište, Spencer i Zaretskaya (1998: 4) pozivaju se na korelaciju prefiksacije i konstrukcija s glagolskim česticama u germanskim jezicima čija je rezultativna narav odavno prepoznata (Bolinger 1971, Dowty 1979), usp. (12a–b).

- (12) a. *David wore out his shoes.* ‘David je iznosio cipele.’ (Svenonius 2004: 215)
 b. *They bombed out the building.* ‘Izbombardirali su zgradu.’ (Linder 1981: 88)

Odnosu prefikasa i glagolskih čestica posvetio se Žaucer (2009: 6–7) koji uočava da dijele barem četiri važna obilježja: (i) podrijetlom su prijedlozi; (ii) mogu modificirati argumentnu strukturu glagola; (iii) mogu s objektom stupiti u odnos predikacije;⁸ (iv) mogu glagolskoj radnji pridodati rezultativni poddogađaj (*result state subevent*). Na potonje obilježje upozorio je ujedno i Svenonius (2004: 215) kazavši da se značenje konstrukcija s glagolskim česticama može parafrazirati na sljedeći način: ‘glagolskom radnjom prouzročiti promjenu stanja ili pak odstranjenje referenta’. Primjerice, *blow away* znači ‘odstraniti <koga/što> puhanjem’.

2.3. Leksička subordinacija

Od četiriju obilježja koja Žaucer navodi obilježja (ii) i (iv) važna su za polazište i teorijski model koji izgrađuju Spencer i Zaretskaya (1998: 13). Kako bismo obrazložili njihov model, razradit ćemo primjere (13a–b).

- (13) a. **Ležati ruku.* → *Zaležati ruku.*
 b. **Hodati cipele.* → *Rashodati cipele.*

Zaležati ruku znači ‘ležanjem dovesti do utruća ruke’, a *rashodati cipele* znači ‘hodanjem učiniti cipele gipkima, udobnima’. Obje su strukture bez prefikasa negramatične. U objema se prefiksima označava kauzativno–rezultativni poddogađaj. Utoliko Spencer i Zaretskaya drže da su prefiksi u strukturama toga tipa semantički primarni elementi (*core predicates*), dok su glagoli u njima subordinirani (*subordinate predicates*). Točnije, intrinzični leksički sadržaj glagola služi kao specifikator i sredstvo provedbe kauzativno–rezultativnog poddogađaja koji se uvodi prefiksacijom.

Da bi objasnili mehanizam takve integracije glagola i prefikasa, Spencer i Zaretskaya (*ibid.* 17) oslanjaju se na model *leksičke subordinacije* (Rapoport 1990, Levin i Rapoport 1990). Pod leksičkom subordinacijom misli se na proces u kojemu

8 Pod odnosom predikacije pretpostavlja se mogućnost odnosa sekundarne predikacije između glagolske čestice i objekta, odnosno prefiksa i objekta. Za čestice se to lako može pokazati, npr. *blow the dust away* → *the dust is away*. U potonjem slučaju radnja glagolskoga predikata *blow* ‘puhati’ uzrok je stanja označenog glagolskom česticom *away*. Za prefikse Žaucer (*ibid.* 7) navodi primjere tipa *primaknuti stol vratima* → *stol je pri vratima*. U tom je slučaju radnja glagolskoga predikata *maknuti* uzrok premještanja objekta na položaj u kojem se nalazi.

se značenje leksema podvodi pod specifičnu pojmovnu strukturu kao sredstvo provedbe radnje ili procesa koji dana pojmovna struktura označava. Pojasnit ćemo to na primjeru glagola *zaležati* i *rashodati*. Bez prefiksa oba glagola imaju vrlo jednostavnu pojmovnu strukturu (14a–b).

- (14) a. *ležati*₁ [x ČINITI ‘ležati’]
 b. *hodati*₁ [x ČINITI ‘hodati’]

Pojmovna struktura (14a–b) govori da su glagoli *ležati* i *hodati* neprijelazni glagoli čiji je jedini argument obilježen varijablom x agentivan, što izvodimo prema pojmovnom primitivu ČINITI koji radnje ležanja i hodanja pretpostavlja kao namjerne radnje subjekta. Međutim, uslijed prefiksacije pojmovna struktura dvaju glagola osjetno se mijenja (15a–b).

- (15) a. *zaležati*₂ [x PROUZROČITI [y POSTATI z] POSREDSTVOM [x ČINITI ‘ležati’]]
 b. *rashodati*₂ [x PROUZROČITI [y POSTATI z] POSREDSTVOM [x ČINITI ‘hodati’]]

Struktura (15a) kaže da je neki x posredstvom radnje ležanja prouzročio pretvorbu kojom y postaje z. Podjednako tako struktura (15b) kaže da je neki x posredstvom radnje hodanja prouzročio pretvorbu kojom y postaje z. Gledajući primjere (13a–b), izvodimo da je agens ležanjem prouzročio stanje utrnutosti ruke te hodanjem doveo do udobnosti, to jest gibljivosti cipela. Budući da se glagolska radnja u takvim slučajevima predočava kao sredstvo provedbe kauzativno–rezultativnog poddogađaja, Spencer i Zaretskaya (1998: 17) glagole koji prolaze proces leksičke subordinacije prefiksacijom nazivaju *subordiniranim predikatnim elementima* (*subordinate predicates*). Tu se dakle polazišno značenje glagola uslijed prefiksacije pripaja složenijoj pojmovnoj i argumentnoj strukturi koja predstavlja novi leksem. Budući da je po njihovu shvaćanju prefiks element koji takvom složenom predikatu daje njegovo kauzativno–rezultativno obilježje, prefiks se predočava kao semantički primaran iliti *jezgreni predikatni element* (*core predicate*).

Iako naočigled intuitivan, model leksičke subordinacije ipak nije bez prigovora, a k tomu ostavlja otvorenima neka važna pitanja. Prvo treba primijetiti da postoje primjeri rezultativne prefiksacije koji se ne slažu s ponuđenim modelom, usp. (16a–b).

- (16) a. *Bez zezanja, ekstremno loša cesta može proškopirati auto za manje od 10000 km, bez obzira kako je sklopljen.* (forum.hr, hrWaC)
 b. (...) *Real i Barcelona izdosadili su nogomet baš zbog toga što se sve svelo na dilemu Real ili Barcelona.* (vecernji.hr, hrWaC)

Proškopirati auto znači ‘prouzročiti da auto počne škripati’, dok *izdosaditi nogomet* znači ‘učiniti nogomet dosadnim’. Iako su sintagme nesumnjivo kauzativno–re-

zultativne, glagolska radnja u njima ne može se predočiti kao sredstvo provedbe rezultativnog poddogađaja. Tako auto ne može početi škripati škripanjem, niti nogomet postaje dosadnim dosađivanjem.

Značajniji je problem, međutim, značenjska neodređenost deriviranih oblika *proškripati* i *izdosaditi* na leksičkoj razini. Ukoliko i pristanemo uz gledište da su prefiksi elementi koji označavaju i uvode kauzativno–rezultativni poddogađaj u rečeničnu strukturu, onda bismo očekivali da će se to vidjeti već iz deriviranih oblika proizišlih iz takve prefiksacije. Silić i Pranjković (2005: 148–149) uočavaju da prefiks *pro-* među ostalima može imati i značenje ‘učiniti / činiti što drukčijim nego što jest’. Međutim, za to kauzativno–rezultativno značenje navode primjere u kojima glagol unaprijed ili leksički inherentno već označava kauzativno–rezultativnu radnju, usp. *dužiti* > *produžiti*, *širiti* > *proširiti*, *rijediti* > *prorijediti*, *mekšati* > *promekšati*. Smatramo da nije utemeljeno tvrditi da u obliku *produžiti* prefiks *pro-* uvodi kauzativno–rezultativni poddogađaj zato što glagol *dužiti* inherentno označava kauzativno–rezultativno značenje – *dužiti* znači ‘činiti što dugim’. To također vrijedi i za glagole *širiti*, *rijediti* i *mekšati*. Naše je gledište da prefiks *pro-* te glagole čini teličnima. Pod teličnošću mislimo na »aspektualno obilježje koje se obično definira kao dosizanje inherentnog cilja radnje i s tim u vezi određenog posljedičnog stanja« (Sarić 2015: 131). Dok *dužiti* znači ‘činiti što dugim’, *produžiti* znači ‘postići ciljanu dužinu duženjem’.

U slučaju glagola *proškripati* takvo tumačenje nije provedivo. Glagol *škripati* nije glagol promjene stanja. Teličnost uvedena prefiksom *pro-* s glagolom *škripati* označava posljedično stanje ‘početi škripati’, ali ne i kauzativnost koja bi to stanje prouzročila. Značenje ‘postići ciljano škripanje škripanjem’ ne bi imalo smisla. Na leksičkoj razini, dakle, glagolski oblik *proškripati* označava inkoativnost, odnosno početak radnje škripanja. To je značenje rečenice (17a). Međutim, na leksičkoj razini oblik *proškripati* mogao bi isto tako značiti i ‘kretati se škripajući’, usp. (17b).

- (17) a. *Auto je proškripao.*
 b. *Auto je proškripao ulicom.*

U primjeru (17b) prefiks *pro-* nosi značenje ‘činiti što kroza što’ (Silić i Pranjković 2005: 148). Glagolska radnja pritom je tek načinski modifikator konstrukcije neprijelaznog kretanja (Goldberg 1995). Sintagma *proškripati ulicom* nosi značenje ‘proći ulicom škripajući’. Prema našem shvaćanju potonja sintagma nije ishod prefiksacije glagola *škripati*, nego je proizišla iz uporabe glagola *škripati* modelirane analogijom prema glagolu *ići*, pri čemu se prefiksacijom označila prostornost i svršenost radnje.

U rječnicima hrvatskoga jezika nećemo naći derivirani oblik *proškripati*, a osobito ne sa značenjem ‘kretati se škripajući’ (v. *Rječnik hrvatskoga jezika* 1901, *Hrvatski enciklopedijski rječnik* 2001, *Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika* 2015). Potonje je značenje *ad hoc* konstrukt specifične situacije podjednako kao i značenje

‘prouzročiti da auto počne škripati’. Naše je gledište da je prefiksacija važan segment procesa koji je doveo do postanka dvaju značenja, no u konačnici je tek njegov epifenomen. U obama slučajevima uporaba glagola *škripati* modelira se prema specifičnom *egzemplaru*.⁹ To je glagol *proći* u (17b), dočim se u rečenici (16a) radi o glagolu *prouzročiti*, usp. *proškrupati auto* → *prouzročiti škripanje auta*. Prefiksacija je ishod inovativne uporabe glagola koja pretpostavlja integraciju s argumentnom strukturom glagola *egzemplara*. (Za detaljnije obrazloženje i raspravu vidi pogl. 2.5.).

2.4. Svršenost, teličnost i rezultativnost

Spencer i Zaretskaya (1998: 18) govore o *velikom podskupu* glagola koji u ruskome jeziku uslijed prefiksacije demonstriraju obilježja podudarna s onima složenih predikata u engleskoj rezultativnoj konstrukciji. Te glagole u radu dijele u značenjske klase, pa govore o glagolima prekrivanja, ispunjavanja i okruživanja, npr. *ispisati*, *zasaditi*, *opkopati*, *utabati*, o glagolima oštećenja, npr. *zagaditi*, *zaležati*, pa onda o glagolima iscrpljivanja, npr. *propiti*, *prokockati* te naposljetku i o glagolima opskrbe, npr. *obnositi*, *opšiti*.¹⁰ Napominju da potonje četiri klase ne iscrpljuju sve primjere. Međutim, mnogi od primjera pokazuju se problematičnima kada ih se pomnije promotri, usp. (18a–b).

(18) a. *Ona o-kurila komnatu ladanom.*
ona OB-dimiti-PERF-3SG soba-ACC tamjan-INTR
‘Zadimila je sobu tamjanom.’

b. *Ona za-sadila sad narcissami.*
ona ZA-saditi-PERF-3SG vrt-ACC narcisa-INTR
‘Zasadila je vrt narcisima.’

Gledajući hrvatske varijante gornjih rečenica, uočavamo nekoliko stvari. Kao prvo, glagoli *dimiti* i *saditi* prijelazni su glagoli čija radnja već sama po sebi podrazumijeva određen učinak na referentu objekta. U obama primjerima prefiks *za-* označava doista tek okončanje procesa označenog glagolom. To se uočava elizijom prefikasa, usp. *Dimila je sobu tamjanom*; *Sadila je vrt narcisima*. Takvi primjeri daju naslutiti da Spencer i Zaretskaya (1998) perfektivnost ili svršenost radnje glagola poistovjećuju s rezultativnošću. Strigin i Demjjanow (2004: 58–59) to otvoreno

9 Pod *egzemplarima* se misli na glagole koji su najfrekventniji i značenjski najbližiji ostalim glagolima neke klase. Egzemplari su glagoli prema čijim značenjskim obilježjima poopćavamo značenje čitave klase glagola. Egzemplari su konkretniji od prototipova. Ross i Makin (1999: 205) objašnjavaju to jednostavnim primjerom. Da bismo neku nepoznatu životinju kategorizirali kao psa, vodeći se modelom prototipova morali bismo na toj životinji prepoznati obilježja koja su općenito karakteristična za pse. Prema modelu *egzemplara* životinju bismo kategorizirali prema sličnosti s nekim specifičnim psom u našem pamćenju.

10 Glede glagola opskrbe navode primjere koji nisu kauzativno–rezultativne naravi, ali oprimjeruju vrlo neobičnu konstrukciju, npr. *Obnositi goste vinom* (Spencer i Zaretskaya *ibid.* 20) u značenju ‘Obići goste poslužujući ih vinom’.

tvrde kada kažu da su »prefigurirani glagoli u ruskome jeziku unaprijed rezultativi« te da glagoli s nesvršenom radnjom to ne mogu biti zato što »za njih nije definirana funkcija kulminacije«.

To je problematično gledište. Goldberg i Jackendoff (2004: 542–543) demonstrirali su da se rezultativnost može podjednako izreći ateličnom radnjom, dakle radnjom koja nije dosegla ili ne doseže kulminaciju. To se doista može demonstrirati i primjerima iz hrvatskoga jezika (19a–b).

- (19) a. *Suradnja Lenova s AT&T-jem i Ericssonom osigurava (...) broadband usluge u pokretu još dostupnijim i prihvatljivijim za korisnike.* (ezadar.hr, hrWaC)
b. (...) *primijetila sam da mu je i stolica, premda redovita, malo tvrđa te sam odmah (...) izbacila namirnice koje su ju takvom pospješivale.* (cybermed.hr, hrWaC)

U primjeru (19a) nesvršen i ateličan glagol *osiguravati* stoji u suodnosu s rezultativom u instrumentalu *još dostupnijim i prihvatljivijim*. Isto tako u primjeru (19b) nesvršen i ateličan glagol *pospješivati* povezan je s rezultativom u instrumentalu *takvom* u anaforičkom odnosu s pridjevskim spojem *malo tvrđa*. U obama primjerima, dakle, nesvršeni glagoli povezuju se sa specifičnim rezultativima neovisno o tome što su vidski nesvršeni, odnosno lišeni kulminacije radnje.

Svenonius (2004: 228) uočava da dodavanje glagolske čestice u konstrukciju s fraznim glagolom *može* naznačiti kulminaciju radnje, no ne dovodi nužno do teličnosti, usp. (20a–b).

- (20) a. *The snake coiled itself up (for ten minutes/in ten minutes).*
b. *He heated up his lunch (for ten minutes/in ten minutes).*

Da su spojevi glagola i čestica *coil up* 'motati' i *heat up* 'grijati' telični, uz njih bi mogao doći samo adverbijal koji označava dosezanje krajnje točke radnje (*in ten minutes* 'za deset minuta'). No spojevi *coil up* i *heat up* mogu se povezati i s durativnim adverbijalima koji ne označavaju kulminaciju, nego tek period u kojemu se radnja odvijala (*for ten minutes* 'deset minuta'). U spojevima s durativnim adverbijalima čestica označava kulminaciju, no izostanak teličnosti naprosto podrazumijeva da se ciljano stanje iz nekog razloga nije ostvarilo.

Svenonius (2004: 229) je uvjeren da teličnost slijedi iz perfektivnosti, odnosno svršenosti radnje. No prefiksacija ne podrazumijeva nužno perfektivnost, a odatle onda i teličnost. Sarić (2015: 142) pokazuje da se prefigurirani glagoli s partitivnim genitivom ne mogu tumačiti kao telične strukture. Filip (2000) primjećuje da se u ruskome jeziku durativni adverbijali mogu ostvariti uz neke prefigurirane glagole. Tomu svjedočimo i u hrvatskome jeziku. Sativni glagol *nahodati se* u (21) dolazi s durativnim adverbijalom *dobra 2 sata*.

- (21) *Mi smo se nahodale dobra 2 sata.* (blog.hr, hrWaC)

Međutim, u hrvatskome jeziku postoji konstrukcija u kojoj se prefigurirani glagoli sustavno ostvaruju s durativnim argumentima. Konstrukcija se oprimjeruje prefiksima *pro-*, *pre-* i *od-*. Niže navodimo primjere s prefiksom *pro-* (22a–b).

- (22) a. **Tri** mu je **dana** na ramenu **proplakala** (...). (imoart.hr, hrWaC)
 b. Jučer sam opet **proležao većinu dana** (...). (blog.hr, hrWaC)

Da prefiks dovodi do svršenosti radnje, odnosno da prefigurirani glagol označava radnju kao *kvantiziranu*, odnosno nedjeljivu cjelinu čiji su početni, središnji i konačni stupanj integrirani (Comrie 1976: 3), izvodimo na osnovi toga što se iz deriviranih oblika *proplakati* i *proležati* ne može izvesti particip prezenta (23a), niti pak mogu biti komplementi faznih glagola (23b). Romanova (2004: 259) objašnjava da samo nesvršeni glagoli mogu doći u konstrukcijama s faznim glagolima.

- (23) a. **proplačući*; **proležeći*
 b. **Počela je proplakati tri dana.* / **Počeo je proležati većinu dana.*

Premda svršeni, glagoli *proplakati* i *proležati* u (23a–b) nisu kompatibilni s adverbijalima koji označavaju dosezanje krajnje točke radnje. Durativni izraz *većinu dana* izriče vremensku aproksimaciju koja je u pragmatičkom neskladu s vremenski preciznim izrazom *za osam sati* (24a). S obzirom na to da vremenski izrazi *tri dana* i *72 sata* iskazuju istovjetnu informaciju, cirkularnost i tautologičnost dovodi u pitanje pragmatičku relevantnost strukture (24b).

- (24) a. **Jučer sam opet proležao većinu dana za osam sati.*
 b. ?*Tri mu je dana na ramenu proplakala za 72 sata.*

Ako svršenost glagolske radnje sa sobom povlači teličnost, a teličnost pak podrazumijeva kulminaciju ili dosezanje krajnje točke glagolske radnje, onda primjeri kombinacije prefikasa s durativnim izrazima predstavljaju problem takvu shvaćanju stvari. To svakako potvrđuje i Romanova (2004: 259) bilježeći iz perspektive ruskoga jezika da su izrazi tipa *proplakati tri dana* ili *proležati većinu dana* perfektivni, ali atelični. Baš zbog takvih problematičnih izraza Smith (1997), Sveonius (2004) i Romanova (2004) smatraju potrebnim dijeliti prefikse na *leksičke* i *nadleksičke* tipove.

Pod leksičkim prefiksima misli se na prefikse kojima se deriviraju glagoli ostvarenja (npr. *isplesti*, *isklesati*, *izgraditi*) i glagoli postignuća (npr. *probiti*, *pronaći*, *podići*).¹¹ Romanova (2006: 20) bilježi da nadleksički prefiksi u velikom broju dijele obilježja s adverbijalima koji kvantificiraju glagolsku radnju. Njima se iskazuju različite nijanse glagolskovidskih značenja (v. Silić i Pranjkić 2005: 56). Osim

11 Glagoli ostvarenja i postignuća odnose se na Vendlerovu (1967) klasifikaciju kojoj pripadaju još glagoli radnje (npr. *čitati*, *trčati*) i glagoli stanja (npr. *spavati*, *voljeti*).

što, primjerice, mogu označavati početni, npr. *za-trčati se*, *po-letjeti*, ili završni stupanj radnje, npr. *do-vršiti*, *is-pisati*, također mogu na razne načine mjeriti trajanje glagolske radnje. Tako se, primjerice, prefiksima *po-* i *pri-* izražava značenje durativnosti koje pretpostavlja da glagolska radnja traje ograničeno vrijeme, npr. *po-pričati*, *pri-leći* itd.

Što se tiče termina *nadleksički*, Romanova (2004: 257) objašnjava da proizlazi odatle što se nadleksički prefiksi pri derivaciji mogu slagati na leksičke, usp. prefiks *pre-* u odnosu na *iz-graditi* u (25a). U obliku *preizgraditi* prefiksom *iz-* oblikuje se glagol ostvarenja *izgraditi* i izriče gramatički vid svršenosti *graditi* ~ *izgraditi*. U *hrWaC* korpusu nalazimo 17 pojava oblika *preizgraditi*. Prema uporabi značenjski doprinos prefiksa *pre-* može biti dvojak. Može značiti preoblikovanje čega, npr. *preizgraditi državu*, ili pak može izražavati augmentativno značenje 'previše izgraditi', npr. *kuća preizgrađena u odnosu na veličinu parcele*.¹² Derivirani oblik *doizgraditi* (25b) izriče dodatnu radnju izgradnje preko nadleksičkoga prefiksa *do-*.¹³

- (25) a. **pre-iz-graditi**
b. **do-iz-graditi**

Romanova (2006: 25) i Svenonius (2004: 239) i prefikse prefigurane glagolima koji dolaze s durativnim ili vremenskim argumentima tipa (22a–b) kategoriziraju u nadleksičke prefikse. Tomu u prilog govori to što glagoli u takvim izvedenicama uglavnom ne mogu proći kroz sekundarnu imperfektivizaciju (26a–b), što je jedan od kriterija na kojima Svenonius (2004: 299–230) temelji opreku između dvaju tipova prefikasa.

- (26) a. **proležati većinu dana** → ***proležavati većinu dana**
b. **proljenčariti večer** → ***proljenčarivati večer**

Osim što se slažu na leksičke prefikse, onemogućavaju sekundarnu imperfektivizaciju te naginju ateličnosti, Romanova (2004: 264) bilježi da su nadleksički prefiksi karakteristični i po tome što ne modificiraju argumentnu strukturu glagola. Romanova (*ibid.* 270) primjećuje da nadleksički prefiksi mogu kvantificirati, no ne i odabirati objekte. Dobar primjer tomu bio bi partitivni genitiv sa sativnim glagolima, usp. (27a–c).

- (27) a. **napiti se vode**
b. **naorati se njiva**
c. **nanositi se drva**

12 Prema izvornoj korpusnoj rečenici *Sve kuće u okolici su bile preizgrađene u odnosu na veličinu svojih parcela (...)*. (webgradnja.hr, hrWaC)

13 Oblik *doizgraditi* preuzet je iz rečenice Vesne Parun *Oni ne umiju ili ne žele doizgraditi sebe*. Vidi intervju na poveznici: <https://www.vecernji.hr/vesna-parun-mesicu-sam-prorekla-novu-ljubavvidjela-sam-novu-ljubav-u-mesicevu-dlanu-804949>. (Pristupljeno 5. srpnja 2020.)

U strukturama tipa (27a–c) prefiks ne mijenja argumentnu strukturu glagola utoliko što ne odabire objekte koji bi se razlikovali od onih koje odabire sâm glagol. Odstranjenjem prefiksa *na-* i čestice *se*, glagoli u gornjim primjerima odabiru iste objekte premda se ovi obilježavaju besprijedložnim akuzativom, usp. *piti vodu, orati njive, nositi drva*. Na isti način Romanova (*ibid.* 270) tumači i konstrukcije s argumentima koji označavaju vrijeme. U njima se prefiksi ostvaruju kao »mjeritelji događaja«. Primjeri (22a–b) barem na prvi pogled podupiru takvo tumačenje utoliko što se prefiksi u njima mogu ispustiti, npr. *ležati većinu dana, plakati tri dana*. Problemom kategorijskog određenja argumenata koji označavaju vrijeme detaljnije se bavimo u 3. poglavlju.

2.5. Rezultativna konstrukcija odstranjenja u hrvatskome jeziku

U poglavlju 2.1., pozivajući se na istraživanje Levin i Rappaport (1995: 36–37), istaknuli smo da rezultativna konstrukcija odstranjenja posjeduje dva karakteristična obilježja. Prvo je da uvodi argumente koji se tematski i/ili sintaktički ne podudaraju s obilježjima glagola. O tematskoj je nepodudarnosti riječ kada se konstrukcija integrira s glagolom koji je unaprijed prijelazan, ali odabire tematski netipične objekte, npr. *pričati viceve* nasuprot *otpričati stvar (problem)* (28a); *zviždati neku melodiju* nasuprot *odzviždati svoje nevolje* (28b). Sintaktička nepodudarnost konstrukcije i glagola znači pak da integracija mijenja argumentnu strukturu glagola tako što provodi njegovu tranzitivizaciju, usp. glagol *vrištati* u značenju 'oglašavati se vriskom' (Jojić et al. 2015: 1703) sa sintagmom *izvrištati nezadovoljstvo/bijes/očaj*. Neovisno o tome tranzitivizira li glagol ili ne, rezultativna konstrukcija u svim slučajevima dovodi do njegove kauzativizacije, usp. *odželjeti* (31b). Drugo je karakteristično obilježje konstrukcije ograničenje objekata na obilježja i stanja koja su inherentna referentu subjekta. To su različita obilježja i stanja koja tematski obuhvaćaju sve od nesklada (28a) i nezadovoljstva (28b–c) do pokajanja (29), brige oko dugova (30) i neslaganja s kakvim sadržajem (31a).

Poglavlje ćemo započeti prikazom konkretnih oprimjerenja konstrukcije, a potom ćemo ih sagledati iz teorijskog okvira konstrukcijske gramatike. Među oprimjerenjima integracije s rezultativnom konstrukcijom odstranjenja nalazimo glagole najrazličitijih značenjskih klasa. Glagoli *otpričati* (28a), *odzviždati* (28b) i *izvrištati* (28c) pripadaju klasi glagola izražavanja ili ekspresije.¹⁴

- (28) a. *Psiholozi kažu – riješi i razgovaraj – i to je uistinu jedna od dobrih tehnika. No, što ako ne možete, iz bilo kojeg razloga (...) otpričati stvar?* (femina.hr, hrWaC)
- b. *Onda se okupe, kažu i napišu transparente, odzvižde svoje nevolje (...) i sve se nastavi po starom.* (vecernji.hr, hrWaC)

14 Tu treba navesti i glagol *isplakati* u značenju 'pokazati emotivno stanje ili osjećaj tjelesnoga bola dugotrajnim plačem', npr. *isplakati tugu / žalost* (*Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika* 2015: 454).

c. *U njih [u izolirane komore] možete ući sami ili u društvu te izvršiti svoje nezadovoljstvo (...), a da vas pritom nitko ne čuje.* (tportal.hr, 12–03–2020)¹⁵

U svim trima primjerima glagolska radnja može se predočiti kao sredstvo kojim se nastoji razriješiti ili odstraniti određeno negativno stanje. Tako se nesuglasje među osobama nastoji odstraniti pričanjem (ili razgovorom), dočim se nezadovoljstvo može odstraniti vrištanjem ili zviždanjem.

Isto se može uočiti u primjeru s glagolom položaja tijela *otklečati*, usp. *otklečati droljizam* (29). Tu se promiskuitet kao grijeh nastoji razriješiti i odstraniti, odnosno iskupiti klečanjem.

(29) *Droljizam sam otklečala na Mariji Bistrici.* (index.hr, 04. listopada 2019.)¹⁶

Posebno zanimljive primjere predstavljaju glagoli s agentivnim subjektima koji radnju na neki način trpe. U rečenici (30) gladovanje se predočava kao sredstvo odstranjenja kreditnoga duga s kojim se referent objekta (ironično označen deminutivom) metonimijski izjednačuje, usp. *odgladovati kućicu*.

(30) *Ja sam kao dijete odgladovao tu njegovu kućicu, jer se najprije plaćao kredit, pa onda sve ostalo.* (blog.hr, hrWaC)

Među glagolima mentalne djelatnosti i mentalnih stanja nalazimo primjere s prijelaznim kao i s glagolima ograničene prijelaznosti. Ako ih i ne tranzitivizira, konstrukcija dovodi do njihove kauzativizacije: (31a) *odmisliti* → 'prouzročiti odstranjenje <koga/čega> mišljenjem', (31b) *odželjeti* → 'prouzročiti odstranjenje <koga/čega> željenjem'.

(31) a. *A ipak, želimo li biti Isusovi učenici nikako ne možemo tu rečenicu odmisliti ili izbaciti iz evanđelja.* (vecernji.hr, hrWaC)

b. *Meni se takva situacija dogodila. I ne – to je nešto što nisam želio. Ali sam imao sreću i jednostavno to ODželio.* (mojblog.hr, hrWaC)

Primjere s glagolom *odspavati* već smo naveli u pogl. 2.1., usp. (6a–b) *odspavati pijanstvo i odspavati kilograme*. Ovdje ćemo još navesti primjer s glagolom *odsnivati* (32) u kojemu se stanje sna predočava kao sredstvo odstranjenja tuge – *snivanjem odstraniti tugu*.

(32) (...) *tih tuga lebdi okomene, isamoju moram odsnivati (...).* (index.hr, hrWaC)

15 Poveznica: <https://www.tportal.hr/kultura/clanak/izbacite-svoj-bijes-na-ganz-novom-festivalu-20161010> (Pristupljeno 12. ožujka 2020.)

16 Poveznica: <http://www.index.hr/indexforum/postovi/44491/je-li-index-iskrica-/86> (Pristupljeno 04. listopada 2019.)

Od preostalih glagola mentalnih stanja vrijedi spomenuti primjere s glagolima *odžalovati* i *otugovati* koji po integraciji s konstrukcijom uvode scenarije u kojima se prepuštanje nekom mentalnom stanju predočava kao način njegova svladavanja, a tako onda i odstranjenja, usp. *odžalovati gubitke* (33a) i *otugovati tugu* (33b). Da je doista tako, u primjeru (33a) može se vidjeti prema glagolima u nanizanim surečenicama, usp. *prihvatiti svoje gubitke, odžalovati svoje gubitke, isprazniti se od svojih gubitaka*. Isto vrijedi i za glagole *otugovati* i *izbaciti* koji se u primjeru (33b) nalaze u asindetsoj koordinaciji.

- (33) a. *Pomaži mi da svoje gubitke prihvatim, odžalujem, ispraznim se od njih (...).*
(puh.hr, hrWaC)
b. (...) *ali TUGU treba otugovati, BOL treba izbaciti iz sebe....* (forum.hr, hrWaC)

Nadovezujući se na raspravu koju smo započeli u poglavlju 2.3., ovdje bismo htjeli reći da oprimjerenje rezultativne konstrukcije odstranjenja uvelike ovisi o tipu objekta koji dolazi uz glagol. Objekt, dakle, mora izražavati nekakvo intrinzično stanje ili obilježje subjekta, bilo da se radi o nesuglasju među osobama, stanju dužničke brige, nezadovoljstvu radnika ili pak o stanju žalosti i tuge. Objasnili smo da Spencer i Zaretskaya (1998) uvođenje i odabir objekata pri rezultativnoj prefiksaciji pripisuju *isključivo* prefiksima. Naše je gledište da stvar ipak nije tako jednostavna. Razmotrite primjere (34a–c).

- (34) a. *Mora čovjek odspavati svoj beauty sleep.* (24sata.hr, hrWaC)
b. *Odspavajte popodne.* (net.hr, hrWaC)
c. *U ovoj djeci doslovno odspavate kilograme pod snažnim sedativima nekoliko dana.* (broj1.hr, hrWaC)

U *Velikom rječniku hrvatskoga standardnog jezika* (2015: 934) piše da glagol *odspavati* znači ‘provesti određeno vrijeme spavajući’. To značenje nosi glagol *odspavati* u (34b), dakle, ‘provesti popodne spavajući’. No takvo tumačenje ne možemo pripisati glagolima *odspavati* u rečenicama (34a) i (34c). U rečenici (34a) glagol *odspavati* znači ‘odraditi <što> spavajući’, a u rečenici (34b) znači ‘odstraniti <što> spavanjem’. Ukoliko se prefiksu pripisuje semantička primarnost u složenom predikatu koji oblikuje s prefigiranim glagolom, onda se postavlja pitanje na koji točno način dovodi do značenjskih modifikacija glagolske radnje. Budući da se značenjska obilježja glagola u gornjim rečenicama mijenjaju ovisno o referentu objekta, pitanje iziskuje objašnjenje na koji točno način prefiks *od-* može odabirati značenjski različite tipove objekata. Spencer i Zaretskaya vjerojatno bi rekli da tipovi objekata slijede iz načina provedbe procesa leksičke subordinacije. Primjerice, ako se glagol modelira prema glagolima odstranjenja, pojavit će se s jednim tipom objekta, a ako

se pak modelira prema glagolima dovršenja radnje (v. Šarić 2014: 77) doći će s drugim.

To objašnjenje povlači za sobom neka pitanja. Prvo, ako su glagoli u gornjim primjerima modelirani prema specifičnim klasama glagola, zašto su tipovi objekata s kojima se ostvaruju tako ograničeni. Primjerice, glagoli odstranjenja ostvarit će se s čitavim nizom najrazličitijih objekata, dok se glagoli u gornjoj varijanti rezultativne konstrukcije ograničavaju isključivo na objekte koji izražavaju stanja i obilježja intrinzična subjektu. Nadalje, glagoli odstranjenja mogu se pojaviti s različitim tipovima prefikasa, npr. *o–tirati*, *s–kinuti*, *pre–mjestiti*. No to nije slučaj s glagolima koji oprimjeruju rezultativnu konstrukciju odstranjenja. Tako možemo reći *otplakati* ili *isplakati očaj*, ali ne i *?proplakati očaj* ili *?preplakati očaj*.¹⁷ Razlog je u tome što se rezultativna konstrukcija odstranjenja temelji na prostornom odnosu *ablokativnosti*, to jest ablativne lokativnosti koja podrazumijeva udaljavanje objekta lokalizacije od lokalizatora (v. Pranjković 2001: 10). U tom je smislu osnovno prostorno značenje prefikasa *od–* i *iz–* ključno za pojmovnu strukturu konstrukcije. Prefiks *iz–* znači ‘izvaditi / vaditi <što> iz čega’, a prefiks *od–* ‘odvojiti / odvajati <što> od čega’ (Silić i Pranjković 2005: 148, Barić *et al.* 1997: 381). U suodnosu sa specifičnim objektima koji se odnose na intrinzična stanja i obilježja referenata prefiksi *od–* i *iz–* uvode kauzativno–rezultativni poddogađaj *ablokativnosti* koji pretpostavlja udaljavanje rečenih intrinzičnih stanja i obilježja od lokalizatora, a to će reći od referenta koji je odjednom njihov nositelj, kao i agens koji ih odstranjuje.

Sve dosad rečeno sugerira da rezultativna konstrukcija odstranjenja nije modelirana prema specifičnoj klasi glagola, nego prema nekom egzemplaru. To bi mogao biti glagol *odstraniti*. Međutim, kada se u obzir uzme da odabir tipova referenata objekata za glagol *odstraniti* nije ograničen na intrinzična obilježja i stanja, opravdanije bi bilo izvesti da je konstrukcija ishod poopćavanja argumentne strukture glagola *odstraniti*, pri čemu se opseg njegove referencije ograničio. Odatle slijedi da se značenje rezultativne konstrukcije odstranjenja mora precizirati na sljedeći način:

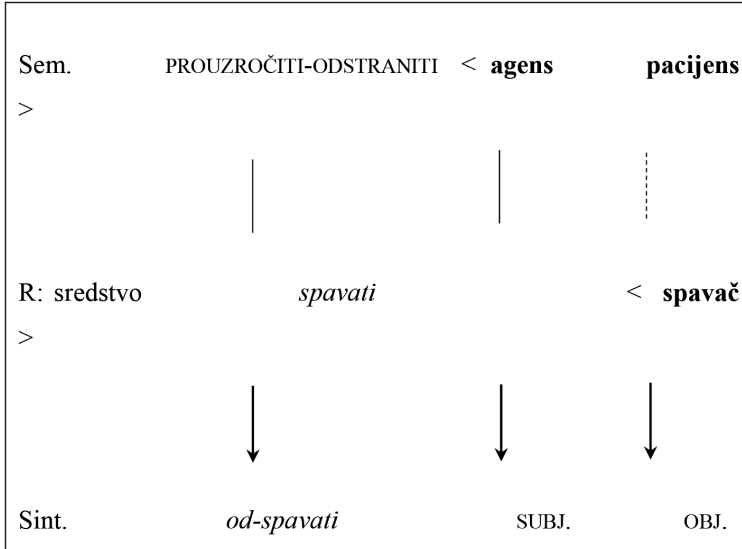
(35) X ODSTRANJUJE Y_{IZ SEBE}

Goldberg (1995: 4) konstrukciju definira kao sintaktičku konfiguraciju takve naravi da se nijedan aspekt njezine forme i značenja ne može predvidjeti prema nekom od elemenata od kojih je sastavljena. Budući da odabir specifičnih objekata u gornjim primjerima nije ishod glagola ni prefiksa, izvodimo da proizlazi iz integracije glagola s konstrukcijom. Primjerice, spoj *odspavati kilograme* (vidi 34c) proizlazi iz integracije glagola *spavati* s konstrukcijskim značenjem ‘X ODSTRANJUJE Y_{IZ SEBE}’. Prefiksacija je pritom tek epifenomen integracije.

Jackendoff (1997: 553) smatra da se konstrukcija može prepoznati po nekim obilježjima. Integracija s konstrukcijom često dovodi do strukture argumenata

17 Točnije, ne možemo kazati *proplakati* ili *preplakati očaj* i zadržati ciljano kauzativno–rezultativno značenje.

netipične za glagol. Potom onda dolazi i do neobičnih ograničenja u tematskom odabiru samih argumenata. Konstrukcija također može biti obilježena specifičnim morfemom. Sve to vidimo na primjeru rezultativne konstrukcije odstranjenja, pa čak i specifičan morphem. Rezultativna konstrukcija odstranjenja obilježena je morfemima {od} i {iz}.

Prikaz 1. Integracija glagola *spavati* (34c) s rezultativnom konstrukcijom

Integraciju glagola i konstrukcije prikazujemo modelom koji je ponudila Goldberg (1995). Prikaz 1 demonstrira model. Da bismo shvatili prikaz, moramo krenuti od distinkcije između argumentnih i sudioničkih uloga. Goldberg (*ibid.* 43) argumentne uloge postavlja u suodnos s Fillmoreovim (1968) padežnim i Gruberovim (1965) tematskim ulogama. Sudioničke uloge odnose se na konkretne aktore neke glagolske radnje. Primjerice, sudionička uloga spavača karakteristična je za glagol *spavati*, dočim bi se, recimo, glagol *nositi* ostvario sa sudioničkim ulogama nosača i nošenoga. Važno je da se argumentne uloge prema sudioničkim ulogama odnose kao nadređeni pojmovi. Tako argumentna uloga agensa obuhvaća sudioničku ulogu spavača kao i ulogu nosača.

Integracija glagola i konstrukcije temelji se na dvama načelima (Goldberg 1995: 49–50). Načelo semantičke koherencije kaže da se povezati mogu samo semantički kompatibilne uloge, pri čemu se pod semantičkom kompatibilnošću podrazumijeva da će se od dviju uloga jedna moći podvesti pod drugu kao pod svoj nadređeni pojam. Načelo simetrije nalaže da se sve sudioničke uloge glagola povežu s argumentnim ulogama konstrukcije. Ako glagol dolazi s komplementom koji se ne može povezati s nekom od argumentnih uloga, integracija se neće moći provesti. Neaktivni glagoli neće se moći integrirati s rezultativnom konstrukcijom odstranjenja zato što njihovi subjekti nisu agentivni (Marković 2012: 229). Primjerice, glagol

smrznuti se ostvaruje se sa sudioničkom ulogom *smȓznutogā* koja nije spojiva s argumentnom ulogom agensa zato što *smȓznuti* nije prouzročio smrzavanje.

Prikaz 1 temelji se na nekoliko razina. Na prvoj nalazimo semantički okvir konstrukcije s pojmovnim primitivima PROUZROČITI–ODSTRANITI i argumentnim ulogama *agens* i *pacijens*. Na razini relacije *R* nalazimo semantički okvir glagola *spavati*. Budući da je neprijelazan, glagol *spavati* dolazi samo s jednim argumentom, sudioničkom ulogom spavača. Načelom koherencije sudionička uloga spavača podvodi se pod argumentnu ulogu ne–voljnog agensa. Neprijelaznost glagola znači da će sudionička uloga primjerena objektu ostati prazna. Iz toga se razloga prazno mjesto u semantičkom okviru glagola isprekidanom linijom povezuje s argumentnom ulogom pacijensa. To kaže da objekt s ulogom pacijensa uvodi konstrukcija, a ne glagol. Naposljetku možemo vidjeti da je relacija glagola s konstrukcijom definirana kroz odnos sredstva. Glagolska radnja sredstvo je provedbe podogađaja rezultativnosti: *odspavati kilograme = odstraniti kilograme spavanjem*.

Prednost je modela integracije što rješava sve probleme modela leksičke subordinacije. Tako ograničenje argumentne strukture glagola na specifičan tip objekta, kao i prefiksacije na specifičan tip prefiksa proizlazi iz značenja konstrukcije (30). Nešto mogu odstraniti *od*–SEBE ili *iz*–SEBE, no pojam odstranjenja narušit će se uporabom drugih tipova prefikasa, npr. **pro*–SEBE, **na*–SEBE ili **u*–SEBE.

Nadovezujući se na gore započetu raspravu treba primijetiti da rezultativna konstrukcija odstranjenja nije odveć uvjerljiv argument u korist tvrdnje da se rezultativnost u slavenskim jezicima na sintaktičkoj razini iskazuje *isključivo* prefiksacijom. Naime, ova je konstrukcija u hrvatskome jeziku marginalna pojava. Tablica 1 prikazuje sedam glagola iz *hrWaC* korpusa. U prvom je stupcu njihova ukupna frekvencija u korpusu, dakle u ciljanoj konstrukciji *C* te u ostalim konstrukcijama –*C*. U drugom je stupcu frekvencija glagola u ciljanoj konstrukciji. Kao što se vidi iz tablice vrijednosti su iznimno niske.

Glagoli	C & –C	C
otpričati	3	2
odsnivati	2	1
odželjeti	1	1
odspavati	3317	2
otklečati	1	0
odgladovati	3	1
odmisliti	9	1

Tablica 1. Frekvencija rezultativne konstrukcije odstranjenja

Niska frekvencija konstrukcije daje naslutiti da se radi o inovativnoj pojavi u hrvatskome jeziku. Ako je prefiksacija primarni razlog potiskivanja rezultativnih sekundarnih predikata kao što smatra Strigin (2004), onda je potrebno precizirati

koji sve prefiksi, u kojim tipovima konstrukcija i s kojim sve klasama glagola do toga dovode. U hrvatskome jeziku postoji velik broj glagola koji intrinzično označavaju određen učinak na referentu objekta ili pak promjenu njegova stanja, npr. *prati*, *sušiti*, *mračiti*, *širiti*, *tabati*, *ravnati*, *kositi*, *grepsti*. Prefiksacijom se označava svršenost i teličnost radnje takvih glagola, ali ne i rezultativnost koju inherentno iskazuju. Primjerice, *prati* značiti ‘činiti <koga/što> čistim’. Goldberg (1995: 193) glagole toga tipa naziva *leksičkim kauzativima* zato što elaboriraju semantičku strukturu rezultativne konstrukcije mimo integracije s njome. Da bismo odredili u kojoj mjeri prefiksacija iskazuje kauzativno–rezultativni poddogađaj kojim mijenja narav i argumentnu strukturu glagola, prvo se moramo odmaknuti od leksičkih kauzativa.

Silić i Pranjković (2005) uočavaju mogućnost izražavanja kauzativno–rezultativne radnje kod nekih prefikasa, osobito *pre-*, *pro-* i *raz-*. Budući da su ih opisivali na morfološkoj razini, iz potrebe za jasnoćom navodili su samo primjere u kojima su potonji prefiksi pričvršćeni na leksičke kauzative, npr. *urediti* > *preurediti*, *rijediti* > *prorijediti*, *vjenčati* > *razvjenčati*. No takvi nam primjeri nisu od pomoći pri preciziranju doprinosa prefiksacije.

Silić i Pranjković ne primjećuju da se kauzativno–rezultativni poddogađaj može označiti i prefiksom *u-*, npr. *uspavati*, *uplakati*, *upokojiti*, *umilostiviti*, *usmrtiti*, *urazumiti*. U potonjim glagolima prefiksom *u-* označava se dovođenje referenta objekta u određeno mentalno stanje, npr. *uspavati* ‘prouzročiti stanje sna’, *uplakati* ‘prouzročiti stanje plača’ itd. Po uzoru na takve glagole može se pretpostaviti postanak oblika *udosaditi* ‘prouzročiti stanje dosade’, usp. (36).

(36) *Znamo kako smotre znaju »udosaditi« gledatelje ali ovo je bio jedan gledljiv koncert (...).* (ethno.hr, 6. svibnja 2020.)¹⁸

Prefiksacija je nesumnjivo neizostavan i presudan čimbenik u potonjoj inovaciji, no svesti postanak te inovacije *samo* na prefiksaciju sasvim sigurno ne bi bilo opravdano. Prefiksacija je segment procesa integracije glagola s konstrukcijom koja prema našem poimanju nadilazi semantiku prefiksa zato što pretpostavlja argumentnu i semantičku strukturu cijeloga iskaza. U gornjemu primjeru semantička struktura podrazumijeva značenje ‘X UZROKUJE DA Y BUDE U STANJU Z’.

Glagolski oblik *uplakati se* izražava inkoativno značenje ‘početi plakati’ (*Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika* 2015: 1625). No u rečenici (37) ne bismo mogli tvrditi takvo što. Sintagma *uplakati se u san* znači ‘uljuljkati se u stanje sna plačući’. Tu dodatak mjesnog adverbijala *u san* potpuno mijenja značenje koje glagol *uplakati se* nosi na leksičkoj razini. To nije učinak prefiksacije, nego inovativne uporabe glagola *uplakati se* analogijom prema glagolu *uljuljkati se*. Spoj *uljuljkati (se) u san* u *hrWaC* korpusu ostvaruje se 23 puta.

(37) *Uvukao sam se u krevet i uplakao sam se u san.* (index.hr, hrWaC)

¹⁸ Poveznica: <https://ethno.hr/zabok-smotra-djecjeg-folklor-a-2016/> (Pristupljeno 6. svibnja 2020.)

3. Konstrukcija s objektima koji označavaju vrijeme

Konstrukciju s glagolskom česticom *away* s objektima koji označavaju odsječke vremena u engleskome jeziku opisao je Jackendoff (1997) nazvavši ju *time-away construction*. Kao i s rezultativnom varijantom konstrukcije odstranjenja, uočavamo korelaciju između glagolske čestice *away* i nekih prefikasa u hrvatskome jeziku, usp. *od-* i *pro-* (38a–b).

- (38) a. *Bill slept the afternoon away*. ‘Bill je odspavao poslijepodne.’
 b. *Fred drank the night away*. ‘Fred je probančio noć.’

U odnosu na rezultativnu konstrukciju odstranjenja hrvatska konstrukcija s objektima koji označavaju odsječke vremena osjetno je učestalija u jeziku. Integrira se s različitim klasama glagola, a u pravilu najčešće s neprijelaznim glagolima. Iz te tvrdnje izostavljamo prijelazne glagole koji leksički elaboriraju konstrukciju tipa *prespavati* i *probdjeti*. Premda su prijelazni, s potonjim glagolima uglavnom se ostvaruju objekti koji označavaju vrijeme, npr. *prespavati zimu/jutro*, *probdjeti noć*.¹⁹

Objekti koji znače vrijeme problematični su utoliko što se nerijetko mogu protumačiti kao vremenski adverbijali. Sintagma *proljenčariti večer* (39a) krnji se ispuštanjem prefiksa, usp. **ljenčariti večer*. No već u rečenici (39b) nije tako. Možemo kazati *proljenčariti prijepodne* podjednako kao i *ljenčariti prijepodne*. Naravno, među dvjema sintagmama vlada značajna razlika. U spoju s glagolom *proljenčariti* izraz *prijepodne* označava količinu vremena koje je utrošeno na ljenčarenje. U spoju s glagolom *ljenčariti* izraz *prijepodne* specifikator je perioda u kojemu se radnja ljenčarenja odvijala. Nadalje izraz *prijepodne* uvjetuje puninu pozicije s glagolom *proljenčariti*. Ne može se kazati **Proljenčario sam u sobetini bez slika*.²⁰ S druge strane glagol *ljenčariti* ne ovisi o izrazu *prijepodne*, usp. *Ljenčario sam u sobetini bez slika*.

- (39) a. *Bolje je proljenčariti večer na domu, nakon ture, nego jutro, pred turu*.
 hpd–mosor.hr, hrWaC)
 b. *Proljenčario sam prijepodne u sobetini bez slika, u toplini pokrivača (...)*.
 (issuu.com, 7. siječnja 2020)²¹

Jackendoff (*ibid.* 535–536) je predložio neke testove koji bi demonstrirali razliku između objekata koji označavaju vrijeme u okviru *time-away* konstrukcije i vremenskih adverbijala. Neki od njih primjenjivi su na primjere iz hrvatskoga jezika.

19 Uz glagol *prespavati* mogu doći i nevremenski argumenti, npr. *prespavati doručak/ispit*, no njima se također označava specifičan period vremena koji se propušta uslijed provedbe glagolske radnje.

20 Rečenica bi bila smisljena ako bismo glagolom *proljenčariti* pripisali inkoativno značenje. Primjerice, *Počeo sam ljenčariti u sobetini bez slika*.

21 Poveznica: https://issuu.com/tomica25/docs/tema1-2_2013 (Pristupljeno 7. siječnja 2020.)

Tako se nasuprot vremenskim adverbijalima (40b), vremenski izrazi u *time-away* konstrukciji mogu preoblikovati kao teme pasivnih glagolskih oblika (41b).

- (40) a. *Eugen je ljenčario ovu večer / ovo prijepodne.*
 b. **Ova večer / ovo prijepodne je ljenčarena / ljenčareno.*

- (41) a. *Eugen je **pro**ljenčario večer / prijepodne.*
 b. *Večer je **pro**ljenčarena. / Prijepodne je **pro**ljenčareno.*

Razlog je tomu što se u hrvatskome jeziku pasivni particip uglavnom tvori od prijelaznih glagola (Barić *et al.* 1997: 246). Levačić (2005: 157) bilježi da i neki povratni glagoli mogu tvoriti pasivni particip, npr. *obuti se – obuven/obuvena; umiti se – umiven/umivena.*

Uvjerljive rezultate daje Somersov (1984) test *do so*, odnosno *činiti to* konstrukcijom koja se shvaća kao neka vrsta zamjenice glagolskoga spoja. Budući da je koreferentna s glagolom i njegovim komplementom, *činiti to* konstrukcija omogućava njihovo ispuštanje iz rečenične strukture. Odatle slijedi da elementi koji se ostvaruju ili se mogu ostvariti nakon *činiti to* konstrukcije nisu komplementi glagola, već adjunkti. Dvojbenost suprotne surečenice u (42b) sugerira da uslijed prefiksacije (ili paralelno s njome) dolazi do promjene sintaktičke funkcije sintagme *cijelu večer*. Dokle je potonja sintagma u (42a) kao adverbijalni adjunkt odvojiva od glagola, jednak postupak u (42b) daje dvojbenu strukturu. Odatle slijedi da je sintagma *cijelu večer* u rečenici (42b) komplement glagola *proljenčariti*.

- (42) a. *Eugen je ljenčario **cijelu večer**, a Mona je to činila **cijelo jutro**.*
 b. ?*Eugen je **pro**ljenčario **cijelu večer**, a Mona je to učinila **cijelo jutro**.*

Doprinos pitanju kategorizacije vremenskih izraza u *time-away* konstrukciji iz perspektive slovenskoga jezika daje Žaucer. Žaucer (2012) smatra da prefiks *pre-* prefigiran glagolima u spojevima s vremenskim izrazima pripada leksičkim, a ne nadleksičkim prefiksima. Kako bi to dokazao, nastoji obrazložiti da potonji prefiks modificira argumentnu strukturu glagola odabirući specifične argumente koji označavaju vrijeme kao komplemente glagola, odnosno izravne objekte. Da vremenski izrazi dolaze u službi objekta, Žaucer među ostalim izvodi i odatle što se mogu ostvariti kao antecedenti relativnih rečenica koje se anaforički odnose na direktne objekte. Naravno, potonji odnos moguć je samo kada je glagol prefigiran, usp. (43a) nasuprot (43b).

- (43) a. **Noć, koju je sjedio u zatvoru, probančili su raskalašeno.*
 b. *Noć, koju je **pro**sjedio u zatvoru, probančili su raskalašeno.*

Relativna rečenica u sklopu složene rečenice (43a) ne funkcionira zato što je glagol *sjediti* neprijelazan, što dokida mogućnost anaforičkoga odnosa relativne zamjenice *koju* s direktnim objektom *noć*.

Da prefiksacija mijenja narav odnosa glagola i vremenskoga izraza, vidljivo je i odatle što se prefigurirani glagoli (iz klasâ relevantnih za konstrukciju) ne mogu povezivati s vremenskim instrumentalom. Točnije, s *instrumentalom duga trajanja* koji se ostvaruje samo u množini, a tvori se od riječi koje označavaju mjeru vremena, npr. *ludovati satima/danima/tjednima* itd. (Silić i Pranjković 2005: 235). Tako oblik *tjednima* u (44a) tek kvantificira glagolsku radnju, no prefiksacija proizvodi dvojbenu strukturu. Oblik *tjednima* uz glagol *proludovati* u rečenici (44b) više ne mjeri vrijeme radnje, nego označava prostornost, pri čemu se glagol *proludovati* predočava kao glagol kretanja. Tako sintagma *proludovati tjednima* znači ‘proći KROZ tjedne ludujući’.

- (44) a. *Ludovao je tjednima u Parizu.*
 b. **Proludovao je tjednima u Parizu.*

Konstrukcija s objektima koji označavaju vrijeme u hrvatskome jeziku veže se s nekoliko klasa glagola. Jedna od njih važna je za određenje značenja konstrukcije. Jackendoff (1997: 537) bilježi da *time-away* konstrukcija pretpostavlja traćenje ili rasipanje vremena. Određenje temelji na tome što postoji klasa glagola koji preslikavaju sintaktičku strukturu konstrukcije ostvarujući se ujedno i s objektima koji znače vrijeme. To su glagoli *fritter* ‘protepti’, *while* ‘provesti’, *piss* u značenju ‘protratiti’ te *gamble* ‘prokockati’. Klasu tih glagola koje nazivamo *glagolima rasipnosti* u hrvatskome jeziku oblikuju glagoli *protratiti*, *profučkati* u značenju ‘protratiti’ (Jojić et al. 2015: 1215), *prokockati* te *prokartati*.

Glagoli rasipnosti sustavno oprimjeruju značenje ‘X TRATI Y’. Pritom je značajno da se među referentima objekata koji se trate mogu pojaviti i odsječci vremena, usp. *protratiti dan* (45a) i *prokockati osam mjeseci* (45b).

- (45) a. *Ne dopusti da bezveze protratim svoj dan.* (prostorduha.hr, hrWaC)
 b. *Vlada je na žalost prokockala osam mjeseci, a da ništa strateški nije učinila.* (agroburza.hr, hrWaC)

Glagoli *protratiti* i *prokockati* najfrekventniji su među glagolima rasipnosti, pa bismo ih mogli označiti egzemplarima klase. Možemo pretpostaviti da se značenje ‘X TRATI Y’ uslijed njihova utjecaja proširilo na druge glagole. Primjerice na glagol *proigrati* koji se u *hrWaC*–u ostvaruje s malo iznad tri tisuće pojava, ali tek pedesetak pojava oprimjeruje značenje ‘upropastiti’ (*Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika* 2015: 1218). Taj raskorak sugerira da je glagol *proigrati* značenje ‘upropastiti’ stekao analogijom prema nekom od egzemplara iz klase glagola rasipnosti. Među oprimjerenjima značenja ‘upropastiti’ pronalazimo i primjere s objektima koji označavaju odsječke vremena (46), usp. *proigrati čitavu svoju mladost*.

- (46) *Tako se otkinuo one noći u svoju fatalnu patnju (...) i proigrao čitavu svoju mladost.* (slavoljubpenkala.hr, hrWaC)

Usporediv je također i primjer s glagolom *propiti* sa značenjem ‘potrošiti na piće’ (*Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika* 2015: 1226), npr. *propiti plaću* i *propiti noć*. Glagol *propiti* važan je zbog tijesne veze s klasom glagola razuzdanosti *prolumpati*, *protulumariti*, *proludovati*, *probančiti* i *prodivljati* koji su mimo prefiksacije inače neprijelazni, usp. (47a) *prolumpati noć* i (47b) *protulumariti tjedan dana*.

- (47) a. *Tu ona sjedne za Arsenov stol i ispriča vrlo povjerljivo, da je ono njezin muž, da je prolumpao noć i profučkao sve.* (unizg.hr, hrWaC)
b. *Moja preporuka je organizirati si izlet u neku zemlju u EU i tamo si normalno kupiti mobitel i fino protulumariti tjedan dana (...).* (linux.hr, hrWaC)

Od svih klasa glagola koje oprimjeruju konstrukciju s objektima koji znače vrijeme samo glagoli rasipnosti i razuzdanosti dolaze još i s objektima koji bi referirali na protraćena dobra, npr. *propiti imanje*, *proigrati slobodu*, *prolumpati novac*. Svi ostali glagoli i glagolske klase po integraciji s konstrukcijom dolaze isključivo s objektima koji znače odsječke vremena. U tom smislu treba istaknuti glagole položaja, npr. *proklečati*, *proležati*, *prostajati* i *prosjediti*, usp. (48a–c).

- (48) a. *Često je znao sate proklečati u onom kutiću svoje sobe (...).* (ivanmerz.hr, hrWaC)
b. *Prostajao sam noć u mulju do pojasa.* (blog.hr, hrWaC)
c. *Igra je besplatna i to je jedan veliki plus za ovu odličnu i zanimljivu igru na kojoj ćete prosjediti sate.* (skole.hr, hrWaC)

Od glagola mentalnih stanja s konstrukcijom se integriraju glagoli *sna*, npr. *prospavati*, *prodrijemati* i *prosanjati*. Osim prefiksa *pro-* s konstrukcijom su kompatibilni prefiksi *pre-* i *od-*. Tu treba primijetiti da je distribucija prefiksa *pre-* pritom osjetno ograničena. Možemo izvesti oblik *prespavati*, ali ne i **predrijemati* te **presanjati*, nasuprot oblicima *odrijemati* i *odsanjati*. Osim toga, oblik *prespavati* može se povezati samo s nekim tipovima objekata sa značenjem vremena. Primjerice, možemo reći *prespavati jutro/poslijepodne/dan*, no sintagma *?prespavati minutu* čini se upitnom kao i sintagma *?prespavati sat vremena*, koja se među devet tisuća pojava glagola *prespavati* u *hrWaC* korpusu pojavljuje svega jednom.

Objašnjenje tomu može se naći u Belaja. Belaj (2008: 242–243) primjećuje da se glagoli s prefiksom *pro-* nasuprot glagolima s prefiksom *pre-* upotrebljavaju kada kontekst iziskuje »isticanje etapnosti zbog pojačavanja dojma«. Belaj pritom hoće reći da se u slučaju prefiksa *pro-* ističe sekvencijalnost radnje, dok se u slučaju glagola tvorenih prefiksom *pre-* u većoj mjeri ističe sumarnost radnje (Belaj *ibid.* 153). To je po svemu sudeći razlog tomu što ćemo imati oblike *prezimiti* ili *predaniti*,

ali ne i **prozimiti* ili **prodaniti*. U glagolima *prezimiti* i *predaniti* sumira se period radnje. Stoga ne bi imalo smisla reći **Predanili su nekoliko sati u selu*. Belaj dalje bilježi da se isticanje etapnosti povezuje s kontekstima u kojima je radnja na određen način negativno obilježena. Prefiks *pre-* neće se, primjerice, pojaviti ni s glagolima rasičnosti ni s glagolima razuzdanosti. Da se poslužimo Belajevim primjerom, ne možemo kazati **Prebančio je cijelu mladost*.

Fokus na sumarnosti slijedi i odatle što se prefiksom *pre-* prostornost izriče translokativno, odnosno u vidu kretanja objekta lokalizacije PREKO lokalizatora (Pranjčević 2001: 10), dočim se prefiksima *pro-* i *od-* prostornost može označavati i prolokativno, odnosno u vidu kretanja objekta lokalizacije po dužini, odnosno po širini lokalizatora (Pranjčević *ibid.* 9). Tako ćemo, primjerice, imati spojeve *propuzati hodnikom* ili *otpuzati hodnikom*, no sintagma ?*prepuzati hodnikom* nasuprot sintagmi *prepuzati hodnik* doima se upitnom. Uskladivost s prostornim instrumentalom sugerira da se radnja obilježena prolokativnošću poima u vidu sljedova koji obuhvaćaju kretanje od početka do kraja lokalizatora, što se podudara s pojmom etapnosti.

Mogli bismo pretpostaviti da se prefiks *pre-* ne ostvaruje s glagolima klasâ rasičnosti i razuzdanosti zato što s njima povezan period vremena obično nema neutralno, već negativno obilježje, što sugerira da je fokus na etapnosti koja u prednjem planu iznosi *mjeru* potraćenog vremena. Kada se odmaknemo od tih dviju klasa, međutim, predmet postaje mutniji. Glagoli kretanja kao i glagoli položaja sasvim su neodređeni. Tako *dan* možemo *proležati*, *odležati* i *preležati* kao što *noć* možemo *proplesati*, *otplesati* i *preplesati*.

To sugerira da su sumarnost i etapnost podjednako relevantne za značenje konstrukcije. Bilo da se predočava sumarno ili da se modifikatorima fokusira na njegove odsječke, objekt u vidu obaju tipova prostornosti denotira neki odsječak vremena potraćen tijekom provođenja glagolske radnje. Primjerice, značenje glagola *šmrcati* (49) ostalo bi isto ako bismo umjesto prefiksa *od-* uporabili prefikse *pro-* i *pre-*. *Odšmrcati*, *prošmrcati* ili *prešmrcati* *Noć muzeja* znači protratiti na šmrcaje (ili na prehladu koja se metonimijski izjednačava sa šmrcajem) odsječak vremena tijekom kojega traje manifestacija poznata pod nazivom *Noć muzeja*.

(49) *Slike su sjećanje na lanjski posjet, na žalost sam ovogodišnju hladnu i vjetrovitu Noć muzeja odšmrcala kod kuće!* (flickr.com, 26–09–2019)²²

Glagoli se s *time-away* konstrukcijom integriraju kao načinski modifikatori poddogađaja konstrukcije (Jackendoff 2002: 84). Ta se relacija integracije razlikuje od relacije u kojoj je glagolska radnja sredstvo provedbe poddogađaja konstrukcije. Glagolska radnja kao sredstvo provedbe poddogađaja konstrukcijske pretpostavlja intencionalnost subjekta. Tako sintagmu *odspavati pijanstvo* (50a) možemo

22 Poveznica: <https://www.flickr.com/photos/30536324@N04/5401814785> (Pristupljeno 2. rujna 2019.)

protumačiti na način (50b), ali sintagmu *odšmrcati Noć muzeja* ne možemo (51a). Tu je protraćeno vrijeme tek popratna pojava radnje glagola.

- (50) a. (...) *srušio se na krevet da odspava pijanstvo*. (blog.hr, hrWaC)
 b. *Odstranio je pijanstvo spavanjem [posredstvom spavanja]*.
- (51) a. **Protratila je Noć muzeja šmrcajem [posredstvom šmrcajanja]*.
 b. *Protratila je Noć muzeja šmrcajući*.

Stanje referenata objekata u *time-away* konstrukciji ne mijenja se glagolskom radnjom. Zato kauzativne preoblake takvih konstrukcija nisu smislene (52a–b). Jackendoff (1997: 550) bilježi da se vremenski odsječak u *time-away* konstrukciji ni na koji način ne mijenja time što neki agentivni subjekt čini tijekom njegova trajanja. To vrijedi i u hrvatskome jeziku. Radnja šmrcajanja ni na koji način ne mijenja *Noć muzeja*, niti pak radnja šetanja mijenja *dan*.

- (52) a. **To što je učinila Noći muzeja jest da ju je odšmrcala*.
 b. **To što su učinili cijelom danu jest da su ga prešetali*.

Budući da se stanje referenata ne mijenja uslijed glagolske radnje, referenti objekata koji označavaju odsječke vremena ne mogu biti pacijensi, već su teme glagola. Van Valin (2001: 24) pod *temom* podrazumijeva argumente koji uslijed glagolske radnje prolaze kroz promjenu lokacije ili kroz promjenu posjedovanja. Ako vrijeme ili odsječke vremena koji se u okviru konstrukcije izriču objektima shvatimo kao resurs ili dobra koja se nalaze u posjedu subjekta, onda se takvi objekti podudaraju s argumentnom ulogom teme zato što subjekt provođenjem radnje u figurativnom smislu gubi posjedništvo nad njima.

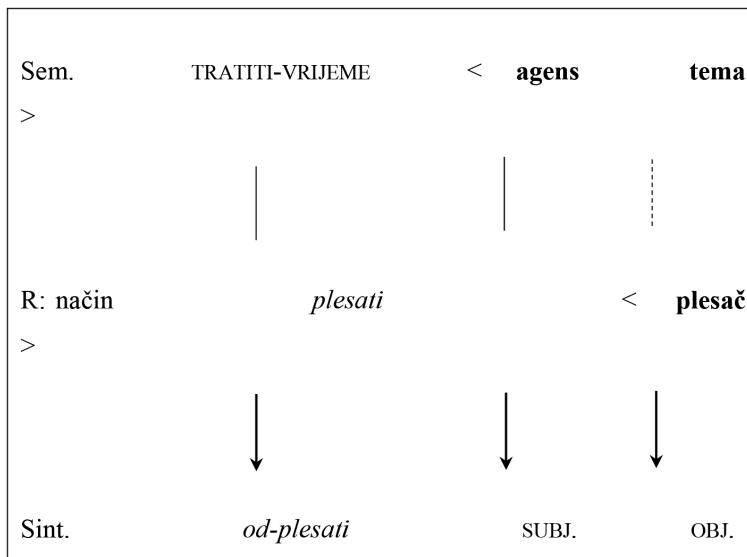
Izostajanje kauzativnosti i intencionalnosti, integracija s motivom načinske modifikacije konstrukcije te objekt koji preuzima ulogu teme nasuprot ulozi pacijensa, obilježja su koja se protive rezultativnom tumačenju ove konstrukcije. U pogl. 2.5. objasnili smo da se prefiksi u odnosu na glagole ne mogu opisivati kao semantički primarni predikatni elementi. Tomu u prilog govori bliskost njihova značenja u strukturama s objektima koji označavaju vrijeme. Tako prefiksi *od-*, *pro-* i *pre-* u sintagmi *odšmrcati/prošmrcati/prešmrcati Noć muzeja* unatoč različitim osnovnim značenjima iskazuju istovjetan smisao. S druge pak strane činjenica da se ne mogu zamijeniti bilo kojim prefiksom, npr. **išmrcati/ušmrcati Noć muzeja*, sugerira da je njihovo značenje relevantno za smisao koji im je uzajaman. Taj smisao određujemo kao pozadinsko značenje konstrukcije (53) (v. Jackendoff 1997: 555).

- (53) 'X TRATI Y_{VRJEME} V-ūći/-ēći'

Na temelju značenja (53) konstrukcija odabire objekte kao i prefikse. U engleskoj varijanti konstrukcije česticom *away* izriče se odmak od figurativne prostornosti odsječka vremena. U hrvatskoj varijanti konstrukcije traćenje perioda vremena posredstvom prefiksacije poima se ili prolokativno kao prolaženje KROZ njega, od njegova početnog (A) do konačnog odsječka (B) ili translokativno kao prelaženje PREKO njega, s jedne njegove strane (A) na drugu (B). Prolokativnost označavaju prefiksi *pro-* i *od-*, a translokativnost prefiks *pre-*.

Prikaz 2 izveden je prema primjeru (54). Na semantičkoj razini s pojmovnim primitivima TRATITI i VRIJEME konstrukcija sadrži argumentne uloge agensa i teme.²³ Semantički okvir glagola obuhvaća samo sudioničku ulogu plesača. Motiv integracije glagola s konstrukcijom u ovom slučaju je relacija načina. Sve ostalo podjednako je primjerima integracije glagola s rezultativnom konstrukcijom odstranjenja.

(54) *Kad bi se barem netko sjetio pokupiti sitniš poispadao iz džepova hrvatske elite koja je veselo otplesala noć.* (slobodnadalmacija.hr, hrWaC)

Prikaz 2. Integracija glagola *plesati* (54) s *time-away* konstrukcijom

Da bismo proučili frekvenciju konstrukcije, u tablici 2 iznosimo rezultate za osam glagola. S iznimkom klase glagola rasipnosti koju predstavljaju glagoli *protratiti* i *prokockati*, svaka je od relevantnih klasa predstavljena egzemplarom, odnosno

23 Kada govorimo o agensu u konstrukciji s vremenskim izrazima, treba napomenuti da je riječ o *nevoljnom agensu* (Belaj 2008: 251). Preciznije, kada kažemo *otplesati noć*, onda je agens agentivan tek utoliko što voljno provodi radnju plesanja. Traćenje određenog perioda vremena pritom nije predmet njegove svjesne namjere, već epifenomen radnje plesanja u kojoj svjesno ustraje.

tipom najviše ukupne te najviše frekvencije u ciljanoj konstrukciji C. Odstupanja među glagolima odlučili smo precizirati mjerenjem njihove privlačnosti i pouzdanosti za ciljanu konstrukciju. Pojmove privlačnosti (*attraction*) i pouzdanosti (*reliance*) uveli su Schmid i Küchenhoff (2013) opisujući postupak njihova izračuna. Pod privlačnošću se misli na snagu asocijativnosti glagola i konstrukcije. Vrijednost privlačnosti dobiva se tako da se frekvencija glagola u konstrukciji pomnoži sa 100, a potom podijeli s frekvencijom konstrukcije u korpusu. Pod pouzdanošću glagola misli se na sustavnost kojom oprimjeruje konstrukciju. Vrijednost pouzdanosti dobiva se tako da se frekvencija glagola u ciljanoj konstrukciji pomnoži sa 100, a potom onda podijeli s njegovom ukupnom frekvencijom u korpusu.

Premda egzemplar značenja 'X TRATI Y', glagol *prokockati* demonstrira nisku pouzdanost (4,09%) za značenje 'X TRATI Y_{VRJEME} V-ūci/-ēci'. Nasuprot njemu glagol *protratiti* čak u tri četvrtine primjera dolazi s objektima koji označavaju vrijeme. Premda zbog općenito niske frekvencije daje svega 18,49% oprimjerenja ciljane konstrukcije, njegova je pouzdanost za konstrukciju visoka (73,87%). Asocijativnost konstrukcije s glagolima *proigrati* i *propiti* razmjerno je niska. Primijetili smo da su primjeri značenja 'X TRATI Y' s glagolima *proigrati* i *propiti* modelirani prema glagolu *prokockati*. Rijetki primjeri s objektima koji označavaju vrijeme po svemu sudeći nastali su analogijom prema glagolu *protratiti*.

Glagoli	C & -C	C	Priv. %	Pouz. %
protratiti	467	345	18,49	73,87
prokockati	2738	112	6	4,09
proigrati	3164	17	0,91	0,53
propiti	533	12	0,64	2,25
proplakati	933	34	1,82	3,64
prosjediti	748	587	31,47	78,47
prespavati	9139	753	40,37	8,23
prošetati	21490	5	0,26	0,02

Tablica 2. Frekvencija konstrukcije s objektima koji označavaju vrijeme

Glagol *proplakati* egzemplar je klase glagola govora i ekspresije. Osim njega pronašli smo rijetke primjere integracije s glagolima *propričati* i *odsmijati*, usp. *propričati noć* i *odsmijati emisiju* (55a–b).

(55) a. *Cijelu noć smo **propričali** (...).* (forum.hr, hrWaC)

b. (...) *mi smo na kraju uspješni **odsmijati cijelu emisiju**.* (blog.hr, hrWaC)

Glagol *prosjediti* zanimljiv je zato što njegovo značenje 'provesti neko vrijeme u sjedećem položaju' (*Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika* 2015: 1230) obvezuje specifikaciju objektima koji označavaju vrijeme. No to je značenje razmjerno lako

razlučiti od ciljanoga značenja. Primjerice, glagol *prosjediti* u (56a) ne može alternirati s glagolom *protratiti*, no u (56b) takva preinaka ne krnji propoziciju rečenice, usp. *jer sam večer protratila pričajući s tobom umjesto da sam plesala s njom*.

- (56) a. *Teško je točno odrediti kada [rani i aktivni trudovi]počinju, ali u svakom slučaju, ovu ćete fazu prosjediti na mjestu.* (mami.hr, hrWaC)
b. (...) *ali se sjećam (...) da je frendica bila luda jer sam večer prosjedila pričajući s tobom umjesto da sam plesala s njom.* (blog.hr, hrWaC)

Glagol *prespavati* najfrekventniji je među glagolima mentalnih stanja. Iako na primjere s njime otpada čak četrdeset posto svih oprimjerenja ciljane konstrukcije među egzemplarima navedenima u tablici 5, njegova je pouzdanost za konstrukciju iznenađujuće niska. Iznosi tek 8,23%. Većina primjera u korpusu dolazi sa značenjima ‘prenočiti’, npr. *prespavati u hotelu*, i ‘propustiti <što> spavajući’, npr. *prespavati ispit*. Glagol se s konstrukcijom integrira kada se sumarnošču perioda koji konvencionalno nije namijenjen spavanju nastoji istaknuti potraćeno vrijeme, npr. *prespavati dan* (57a) i *prespavati vikend* (57b).

- (57) a. *Ovo mi se nije dogodilo nikada â doslovce sam prespavala dan i nisam napravila baš ništa.* (tportal.hr, hrWaC)
b. *Previše je napetosti ovih dana, previše zgusnutog vremena.... i doista mi dođe da prespavam vikend... ali, nema šanse.... ma samo jednom se živi.* (blog.hr, hrWaC)

Glagoli kretanja s ciljanom konstrukcijom integriraju se rjeđe. Glagol *prošetati* svakako je najfrekventniji među egzemplarima u tablici 5, a opet pronašli smo tek pet primjera njegove integracije s ciljanom konstrukcijom. U tima primjerima objekt označava odsječak vremena koji kvantitativno odstupa od vremena koje se konvencionalno odvaja za radnju šetanja, npr. *prošetati dan* (58a) i *prošetati noć* (58b).

- (58) a. *Danas se ujutro vratio, prošetao dan i legao...* (unizg.hr, hrWaC)
b. *Bijaše mi već svejedno, došao Marko ne došao; odlučih i onako prošetati noć (...).* (unizg.hr, hrWaC)

Glagoli se u konstrukciji pojavljuju u nekom od prošlih vremena, no nalazimo i primjere u kojima glagol i objekt dolaze kao argumenti suznačnih, uglavnom modalnih glagola (*odlučiti prošetati noć*) ili dolaze u okviru *da* + prezent konstrukcije (*dođe mi da prespavam vikend*).

Konstrukcija s objektima koji označavaju vrijeme nije kauzativno–rezultativna. Tomu u prilog govore barem tri činjenice. Kao prvo, agens glagolske radnje lišen je intencionalnosti prema objektu. Kao drugo, stanje objekta ne mijenja se posred-

stvom glagolske radnje. Kao treće, objekti koji znače vrijeme nisu pacijensi, već teme specifičnih glagola integriranih s konstrukcijom. Da su teme glagola, proizlazi iz toga što se vrijeme u zapadnjačkoj kulturi poima kao resurs, odnosno roba u posjedu agensa. To su prvotno primijetili Lakoff i Johnson (1980) opisujući konceptualnu metaforu VRIJEME JE NOVAC. U hrvatskome jeziku nailazimo na niz sintagmi koje oprimjeruju potonju metaforu, npr. *dragocjeno vrijeme*, *(biti) vrijedno vremena*, *uštedjeti vrijeme*, *imati ili nemati vremena*, pa naposljetku onda i *protratiti vrijeme*.

4. Zaključak

Premda je model leksičke subordinacije intuitivan, držimo da je ipak manjkav. Primjerice, ne može objasniti razliku među izrazima *odspavati kilograme* i *odspavati poslijepodne*. Ne objašnjava zašto se u nekim semantičkim strukturama mogu pojaviti samo specifični tipovi objekata niti zašto se semantičke strukture ograničavaju samo na specifične tipove prefikasa. U tom smislu teorijski model i metoda konstrukcijske gramatike daju konkretnije rezultate.

Semantička i argumentna struktura konstrukcije uzrokuje tematska ograničenja u pogledu objekata, kao i u pogledu prefikasa. Rezultativna konstrukcija odstranjenja iziskuje objekte koji upućuju na intrinzična obilježja i stanja. Iz toga razloga ograničava se na prefikse *od-* i *iz-* čijim se osnovnim prostornim značenjima može izraziti scenarij ablativne lokativnosti koji podrazumijeva udaljavanje objekta lokalizacije od lokalizatora. S druge strane konstrukcija koja označava traćenje vremena ograničava se na objekte koji specificiraju odsječke vremena protraćene na specifičnu glagolsku radnju. Budući da se vrijeme u okviru konstrukcije poima u vidu prolokativne ili translokativne prostornosti, konstrukcija je ograničena na prefikse *pro-* *pre-* i *od-*.

Premda svršeni, prefigurani glagoli u konstrukciji s objektima koji označavaju vrijeme nisu kauzativni. Premda se argumentna struktura glagola u okviru potonje konstrukcije mijenja uvođenjem tematski specifičnih objekata, njihova argumentna uloga ne slaže se s pojmovnom strukturom rezultativne konstrukcije. Glagolska radnja u konstrukciji s objektima koji znače vrijeme ne dovodi ni do kakva učinka na objektu, objekt dakle nije pacijens. Glagolska radnja ujedno nije niti sredstvo intencionalnosti agensa. Agens se ne služi glagolskom radnjom da bi postignuo neki cilj.

Da bismo odredili korelaciju između prefiksacije i rezultativnosti, iz razmatranja bi trebalo ukloniti sve slučajeve leksičkih kauzativa. Moramo onemogućiti ili barem na najmanju mjeru svesti mogućnost *leksičkih smetnji* koje bi navodile na to da teličnost i svršenost glagolske radnje, koje u većini slučajeva posve sigurno slijede iz prefiksacije, izjednačujemo s pojmom rezultativnosti.

Literatura

- Anić, Vladimir, Dunja Brozović–Rončević, Ivo Goldstein, Slavko Goldstein, Ljiljana Jojić, Ranko Matasović i Ivo Pranjković (2004). *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. Zagreb: Novi Liber
- Babić, Stjepan (2002) *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku. Treće, poboljšano izdanje*. Zagreb: Nakladni zavod Globus
- Barić, Eugenija, Mijo Lončarić, Dragica Malić, Slavko Pavešić, Mirko Peti, Vesna Zečević i Marija Znika (1997). *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga
- Belaj, Branimir (2008). *Jezik, prostor i konceptualizacija: Shematična značenja hrvatskih glagolskih prefikasa*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet
- Boas, Hans (2003). *A Constructional Approach to Resultatives*. Stanford: CSLI Publications
- Broz, Ivan i Franjo Iveković (1901). *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Štamparija Karla Albrechta
- Bolinger, Dwight (1971). *The Phrasal Verb in English*. Harvard: Harvard University Press
- Butt, Miriam (2010). The light verb jungle: still hacking away. Mengistu Amberber, Brett Baker i Mark Harvey, ur. *Complex Predicates. Cross-linguistic Perspectives on Event Structure*. Cambridge: Cambridge University Press, 48–78, <https://doi.org/10.1017/CBO9780511712234>
- Comrie, Bernard (1976). *Aspect: An Introduction to the Study of Verbal Aspect and Related Problems*. Cambridge: Cambridge University Press
- Dehe, Nicole, Ray Jackendoff, Andrew McIntyre and Silke Urban (2002). Introduction. Dehe, Nicole, Ray Jackendoff, Andrew McIntyre i Silke Urban, ur. *Verb-Particle Explorations*. Berlin: Mouton de Gruyter, 1–20, <http://doi.org/10.1515/9783110902341.67>
- Dowty, David (1979). *Word Meaning and Montague Grammar*. Dordrecht: D. Reidel Publishing Company, <http://doi.org/10.1007/978-94-009-9473-7>
- Fillmore, Charles (1968). The case for case. Bach, Emmon Werner i Robert Thomas Harms, ur. *Universals in Linguistic Theory*. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1–88
- Filip, Hana (2000). The Quantization Puzzle. Pustejovsky, James i Carol Tenny, ur. *Events as grammatical objects, from the combined perspectives of lexical semantics, logical semantics and syntax*. Stanford: CSLI Press, 3–60
- Goldberg, Adele E. (1991). It Can't Go Down the Chimney Up: Paths and the English Resultative. Sutton, Laurel A. ur. *Proceedings of the Seventeenth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society: General Session and Parasession on The Grammar of Event Structure*. Berkeley: Berkeley Linguistics Society, 368–378, <http://doi.org/10.3765/bls.v17i0.1614>
- Goldberg, Adele E. (1995). *Constructions, A Construction Grammar Approach to Argument Structure*. Chicago: The University of Chicago Press
- Goldberg, Adele E. i Ray Jackendoff (2004). The English Resultative as a Family of Constructions. *Language* 80: 532–568, <http://doi.org/10.1353/lan.2004.0129>
- Gruber, Jeffrey S. (1965). *Studies in Lexical Relations*. Doktorska disertacija. Masačusetski institut za tehnologiju

- Ivić, Milka (1954). *Značenja srpskohrvatskog instrumentala i njihov razvoj: (sintaksičko-semantička studija)*. Beograd: Naučna knjiga
- Jackendoff, Ray (1997). Twistin' the Night Away. *Language* 73: 534–559, <http://doi.org/10.2307/415883>
- Jackendoff, Ray (2002). English particle constructions, the lexicon, and the autonomy of syntax. Dehe, Nicole, Ray Jackendoff, Andrew McIntyre i Silke Urban, ur. *Verb–Particle Explorations*. Berlin: Mouton de Gruyter, 67–94, <http://doi.org/10.1515/9783110902341.67>
- Jojić, Ljiljana, Nada Vajs Vinja, Vesna Zečević, Anuška Nakić, Jelena Cvitanušić Tvico, Ranka Đurđević, Igor Marko Gligorić, Aida Korajac, Ines Kotarac, Ivana Krajačić, Katja Peruško, Nika Štriga i Dijana Vlatković (2015). *Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika*. Zagreb: Školska knjiga
- Lakoff, George i Mark Johnson (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press, <http://doi.org/10.7208/chicago/9780226470993.001.0001>
- Levačić, Tomislav (2005). Tvorba i karakteristike trpnih glagolskih pridjeva u ruskom i hrvatskom književnom jeziku. *Croatica et Slavica Iadertina* 1: 153–163
- Levin, Beth i Malka Rappaport Hovav (1995). *Unaccusativity At the Syntax–Lexical Semantics Interface*. Cambridge: The MIT Press
- Levin, Beth i Malka Rappaport Hovav (1990). Wiping the Slate Clean: A Lexical Semantic Exploration. *Cognition* 41: 123–155
- Linder, Susan Jean (1981). *A Lexico–semantic Analysis of English Verb Particle Constructions with Out and Up*. Doktorska disertacija. Sveučilište u Kaliforniji
- Marković, Ivan (2009). Rezultativni sekundarni predikat u hrvatskome. *Suvremena lingvistika* 68: 221–246
- Marković, Ivan (2012). *Uvod u jezičnu morfologiju*. Zagreb: Disput
- Mrázek, Roman (1962). K predikativnomu instrumentalu v nynejšich slovanskych jazycich. *Philologica* 3: 347–352
- Pranjaković, Ivo (2001). *Druga hrvatska skladnja. Sintaktičke rasprave*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada
- Rapoport, Tova R. (1990). Secondary Predication and the Lexical Representation of Verbs. *Machine Translation* 5: 31–55, <http://doi.org/10.1007/BF00310041>
- Rapoport, Tova R. (1993). Verbs in depictives and resultatives. Pustejovsky, James, ur. *Semantics and the Lexicon*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers. 163–184, http://doi.org/10.1007/978-94-011-1972-6_10
- Rappaport Hovav, Malka i Beth Levin (2001). An Event Structure Account of English Resultatives. *Language* 77: 766–797
- Romanova, Eugenia (2004). Superlexical versus lexical prefixes, *Slavic Prefixes* 32: 255–278, <https://doi.org/10.7557/12.69>
- Romanova, Eugenia (2006). *Constructing Perfectivity in Russian*. Doktorska disertacija. Sveučilište u Tromsøu
- Ross, Brian H. i Valerie S. Makin (1999). Prototype versus Exemplar Models in Cognition. Sternberg, Robert J., ur. *The Nature of Cognition*. Cambridge: Massachusetts Institute of Technology, 205–241

- Sarić, Daliborka (2015). Teličnost u hrvatskom. *Filologija* 65: 131–147
- Schmid, Hans-Jörg and Helmut Küchenhoff (2013). Collostructional analysis and other ways of measuring lexicogrammatical attraction: Theoretical premises, practical problems and cognitive underpinnings. *Cognitive Linguistics* 24: 531–577, <http://doi.org/10.1515/cog-2013-0018>
- Silić, Josip i Ivo Pranjković (2005). *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga
- Smith, Carlota S. (1997). *The parameter of aspect (Studies in Linguistics and Philosophy)*. Dordrecht: Kluwer, <http://doi.org/10.1007/978-94-015-7911-7>
- Somers, Harold L. (1984). On the validity of the complement–adjunct distinction in valency grammar. *Linguistics* 22: 507–530, <http://doi.org/10.1515/ling.1984.22.4.507>
- Spencer, Andrew i Marina Zaretskaya (1998). Verb prefixation in Russian as lexical subordination. *Linguistics* 36: 1–39, <https://doi.org/10.1515/ling.1998.36.1.1>
- Strigin, Anatoli i Assinja Demijanow (2001). Secondary Predication in Russian. *ZAS Papers in Linguistics* 25: 1–79
- Strigin, Anatoli (2004). Blocking resultative secondary predication in Russian. *ZAS Papers in Linguistics* 36: 1–84
- Svenonius, Peter (2004). Slavic prefixes inside and outside VP. *Nordlyd* 32: 205–253, <http://doi.org/10.7557/12.68>
- Šarić, Ljiljana (2008). *Some remarks on resultative constructions in Croatian. Croatica et Slavica Iadertina* 4: 23–33
- Šarić, Ljiljana (2014). *Prostor u jeziku i metafora: kognitivnolingvističke studije o prefiksima i prijedlozima*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk
- Van Valin, Robert D. (2001). *An Introduction to Syntax*. Cambridge: Cambridge University Press
- Vendler, Zeno (1967). *Linguistics in Philosophy*. Ithaca: Cornell University Press
- Williams, Edwin (1980). Predication. *Linguistic Inquiry* 11 (1): 203–238
- Winkler, Susanne (1997). *Focus and Secondary Predication*. Berlin: Mouton de Gruyter, <http://doi.org/10.1515/9783110815214>
- Zett-Tesche, Gerlinde (1977). *Der Instrumental des Vergleichs in der russischen Dichtung*. Beč: Böhlau.
- Žaucer, Rok (2012). The syntax of perdurative–prefixed verbs (and the VP–internal/ VP–external prefix distinction). Ziková, Marketa i Mojmír Dočekal, ur. *Slavic Languages in Formal Grammar*. Frankfurt: Peter Lang, 339–355
- Žaucer, Rok (2009). *A VP–internal/Resultative Analysis of 4 «VP–External” Uses of Slavic Verbal Prefixes*. Doktorska disertacija. Sveučilište u Ottawi

Analysing resultative verbal prefixation in Croatian on the basis of two constructions with thematically restricted arguments

The paper deals with two specific constructions in Croatian, one characterized by objects that specify the period of time spent on a particular action, and the other by objects indicating the intrinsic features of the subject which are somehow removed through the verb's action. Studying the two constructions is relevant for understanding the relationship between prefixation and resultativity. In the study of Slavic languages verbal prefixation is widely viewed as the main cause of rare occurrence or complete absence of adjectives in the function of resultative secondary predicates. Authors who share this view define prefixes as core predicators that trigger lexical subordination of verbs with which they form complex predicates thus determining their causative or resultative meaning. However, our analysis of the two constructions mentioned above shows that prefixes are not core predicators. On the contrary, prefixation tied to causative and resultative predicates appears to be just an epiphenomenon of a more complex background process. To explain this process, we rely on the theoretical framework and methods of Construction Grammar.

Ključne riječi: prefiksacija, teličnost, perfektivnost, rezultativnost, hrvatski jezik

Keywords: prefixation, telicity, perfectivity, resultativity, Croatian language